

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії
ректор Волинського національного
університету імені Лесі Українки
Анатолій ЦЬОСЬ

«09» квітня 2024 р.

Протокол № 5

ПРОГРАМА

ФАХОВОГО ІСПИТУ

**ДЛЯ УЧАСТІ У КОНКУРСНОМУ ВІДБОРІ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на основі раніше здобутих рівнів вищої освіти бакалавра (НРК 6),
магістра, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста (НРК 7)

ІЗ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 027 МУЗЕЄЗНАВСТВО, ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

**освітньо-професійна програма – МУЗЕЄЗНАВСТВО,
ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО, КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступний іспит з музеєзнавства, пам'яткознавства має на меті перевірку рівня засвоєння теоретичних знань в галузі музейної та пам'яткоохоронної діяльності.

Програма фахового вступного випробування орієнтована на підготовку абітурієнтів до вступу за освітнім ступенем «Магістр» освітньо-професійної програми «Музеєзнавство, пам'яткознавство, культурний туризм» спеціальності 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство».

Питання програми зорієнтовані на з'ясування рівня засвоєння вступником базових знань та навиків їх практичного застосування. Завдання відповідають кваліфікаційним вимогам до фахівця, підготовленого відповідно до освітньо-професійної програми «Музейний менеджмент, культурний туризм».

Вступне випробування проводиться відповідно до чинного законодавства України, Правил прийому до Волинського національного університету імені Лесі Українки в 2023 році. Зміст вступного випробування відповідає Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 027 «Музеєзнавство, пам'яткознавство» першого (бакалаврського) рівня та освітньо-професійній програмі «Музейний менеджмент, культурний туризм». До програми включено завдання з освітніх компонентів «Музеєзнавство», «Пам'яткознавство», «Культурний туризм», «Історія музейної справи», «Україна: історія, культура, ментальність», «Історія і практика екскурсійної діяльності», «Основи атрибуції та експертизи культурних цінностей».

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

МУЗЕЄЗНАВСТВО

Музеєзнавство як наукова дисципліна

Зміст терміну. Об'єкт дослідження музеєзнавства – музей та музейна справа як суспільне явище. Предмет дослідження музеєзнавства. Концептуальні підходи до розуміння предмета музеєзнавства: інституційний (визначає закономірності, які відносяться до музею як соціального інституту та його суспільних функцій), музейно-предметний (визначає основні чинники, які призводять до утворення музею та виникнення феномену музейного предмета), комплексний (об'єднує визначення музейного дослідження, які даються двома попередніми підходами).

Ключові поняття музеєзнавства та його функції

Понятійний апарат музеєзнавства: «музей», «музейний предмет», культурна спадщина», «пам'ятка». Музейна справа: музейна практику (науково-фондова, науково-експозиційна та науково-освітня робота); спеціальна наукова дисципліна (музеєзнавство); музейна політика (законодавство); спеціалізована періодика (особлива сфера культури, яка

охоплює комплектування, облік, зберігання, вивчення та використання музеями культурних цінностей країни).

Функції музеїв (суспільні): науково-документаційна (наукове документування явищ природи та суспільства), охоронна (збереження пам'яток), дослідницька, освітньо-виховна.

Структура музеєзнавства

Музеєзнавство як система знань. Історія та історіографія музеєзнавства. Теорія музеєзнавства: загальна теорія музеєзнавства, теорія документування, теорія науково-фондової роти (тезаврування), теорія музейної комунікації. Музейне джерелознавство. Музеографія. Прикладне музеєзнавство: наукова методика, техніка, організація та управління музейною справою.

Зв'язок музеєзнавства із суспільними та суміжними історичними дисциплінами

Взаємозв'язок музеєзнавства зі спеціальними історичними дисциплінами, мистецтвознавством, літературознавством, галузями природничих наук тощо.

Використання методів профільних дисциплін (суспільних, природничих і точних наук) у музеєзнавстві. Універсальні методи наукового аналізу та синтезу для дослідження структури Музейного фонду України, аналізу його складових частин та в процесі ідентифікації музейних предметів. Методи спеціальних історичних дисциплін. Методи порівняльно-історичні, педагогіки, психології при підготовці експозиції чи виставки. Методи природничих наук, експериментальні методи у процесі реставрації чи консервації музейних предметів. Методи польового дослідження, безпосереднього спостереження за життям суспільства в процесі комплектування музейних предметів. Трансформація методів у музеєзнавстві згідно з особливостями предмету музеєзнавства. Методи польових досліджень. Експериментальні методи у музеєзнавчих дослідженнях і їх практичній реалізації через різні напрямки роботи музею (фондової, експозиційної, культурно-освітньої, пам'яткоохоронної, ін.).

Класифікація музеїв (на матеріалах України)

Класифікація музеїв за певними принципами, чинниками на групи відповідно до: а) функцій; б) характеру збірок; в) за іншими ознаками. Класифікаційні ознаки музеїв: за адміністративно-територіальною ознакою та джерелами фінансування; за формою власності; за профілем; за статусом.

Класифікація музеїв за адміністративно-територіальною ознакою та джерелами фінансування. Музеї загально-державного підпорядкування (національні). Обласні музеї. Районні музеї. Музеї місцевих територіальних громад. Класифікація музеїв за формою власності. Державні музеї: відомчі, музеї системи Міністерства культури та інформаційної політики України; комунальні музеї, громадські музеї (шкільні музеї, музеї при місцевих радах, ін.), музеї підприємств установ та організацій. Приватні музеї. Класифікація музеїв за профілем. Поняття «профіль музею». Класифікація музейних закладів за спеціалізацією їхніх збірок і напрямками діяльності. Поділ на види і підвиди. Перелік видів профільних музеїв за Законом України «Про музеї та музейну справу». Тип музею за його суспільним призначенням і метою діяльності. Три типи музеїв: науково-освітні (масові або публічні), науково-дослідні (академічні), навчальні – призначені для здобувачів середньої/вищої освіти.

Музейна мережа України згідно різних чинників класифікації.

Основи фондової роботи музеїв

Поняття «фонди музею». Музейні фонди як складна система збереження пам'яток. Властивості: відкритість, динамічність, стійкість, керованість, множинність, концентрація, інформативність, упорядкованість, цілісність. Правові засади організації і ведення науково-фондової роботи в музеях України. Музейний фонд України. Структура і складові елементи музейних фондів. Основний і науково-допоміжний фонд. Класифікація фондів за видом

музейних предметів. Групи збереження музейних предметів основного фонду за матеріалом, за функціональним призначенням, за технікою виготовлення.

Наукова організація музейних фондів. Структура та складові елементи організації фондів музею. Зміст музейної науково-фондової роботи. Збиральницька робота і комплектування фондів. Шляхи формування музейних колекцій. Систематичне комплектування. Тематичне комплектування. Комплексне комплектування. Форми комплектування. Діяльність фондово-закупівельної комісії. Облік музейних предметів та наукова документація: первинний облік (реєстрація) та наукова інвентаризація (науковий паспорт на музейний предмет основного фонду). Вивчення музейних предметів (атрибуція, класифікація і систематизація, інтерпретація). Каталогізація музейних предметів. Картотеки (облікова, інвентарна, топографічна, ін.).

Питання збереження музейних фондів

Режим збереження музейних фондів. Оптимальні параметри температурно-вологісного режиму. Світловий режим. Захист від забруднення повітря. Біологічний режим збереження. Захист від механічних пошкоджень. Організація охорони музейних приміщень. Попередження екстремальних ситуацій – пожеж, аварій комунікацій, крадіжок.

Особливості зберігання музейних предметів в експозиції.

Реставрація та консервація музейних предметів. Зміст понять «реставрація» і «консервація». Закон України "Про музеї та музейну справу" (ст. 24) про консервацію і реставрацію пам'яток Музейного фонду України.

Експозиційна робота музеїв

Організація роботи над музейною експозицією. Систематичні експозиції. Ансамблеві експозиції. Ландшафтні експозиції. Тематичні експозиції. Експозиційні матеріали: музейні предмети, науково-допоміжні матеріали.

Основні етапи експозиційної роботи: планування експозиції (наукове проектування, розробка наукової концепції, структурний і тематико-експозиційний плани, відбір музейних предметів, розкладка, формування експозиційних комплексів, етикетаж, монтаж експозиції); художнє проектування експозиції (розробка ескізного проєкту, експозиційне обладнання, експозиційні матеріали). Основні принципи та методи побудови експозиції у музеях різних профілів.

Науково-дослідницька робота музеїв

Основні напрямки музеєзнавчих досліджень у музеях різних профілів. Планування та організація науково-дослідницької роботи музею.

Музеї як дослідницькі центри. Завдання наукової роботи музеїв. Планування та організація науково-дослідницької роботи музею. Специфіка наукової роботи різних відділів музею (експозиційних, науково-освітнього, методичного, фондів, охорони пам'яток, ін.). Вчена рада музею. Профільні та музеєзнавчі дослідження. Основні напрямки музеєзнавчих досліджень у музеях різних профілів. Тематика наукових досліджень. Музеєзнавчі дослідження в галузі музейної комунікації. Результати науково-дослідної роботи працівників музеїв: виставки, експозиції, каталоги, методичні розробки, екскурсії, статті, ін.

Культурно-освітня діяльність музеїв

Види та форми культурно-освітньої роботи музеїв. Екскурсійна робота. Класифікація екскурсій. Оглядові і тематичні екскурсії. Поділ екскурсій за змістом (тематичні, оглядові); за складом відвідувачів (для школярів, військових, селян, вчених тощо); за цільовим призначенням (навчальні, загальноосвітні, вузькоспеціалізовані); за місцем проведення (пам'ятки природи, історичні місця тощо); за способом пересування (пішохідна, автобусна, комбінована); за методом роботи (за наперед поставленими завданнями або з аналізом

окремих експонатів). Особливості підготовки музейної екскурсії. Етапи підготовки методичної розробки екскурсії. Вимоги до екскурсоводів:

Інші форми масової роботи музейних закладів: лекція, конференція, консультація, презентація, тематичний вечір, акція, конкурс, ін.

Нові технології в галузі музейної комунікації.

Музейна педагогіка та музейна соціологія

Навчально-виховний процес, як складова частина музейної діяльності. Предмет дослідження музейної педагогіки. Музейна педагогіка – теоретична база культурно-освітньої діяльності музеїв. Дослідження музейних форм комунікації. Формування «музейної культури» відвідувача. Інтерактивні форми роботи музею. Методи активізації відвідувачів: ігровий, театралізований, діалог, дискусія, квест, ін.

Музей, як соціальний інститут. Проведення соціологічних досліджень: виявлення через діяльність музею суспільних потреб; вплив музею на суспільство; специфіка функціонування пам'яток історії та культури в музейному середовищі; вивчення відношення різних груп населення до музею, їх потреб і ціннісних орієнтирів; взаємозалежність між внутрішньомузейною та позамузейною діяльністю. Музейно-педагогічні та музейно-соціологічні дослідження в культурно-освітній діяльності музейних закладів.

Поняття музейного менеджменту і маркетингу

Менеджмент і його основні види. Розвиток музеїв в умовах ринкової економіки. Статут ІКОМ про музейну діяльність. Концепції розвитку музейного менеджменту і маркетингу. Технології менеджменту. Функції музейного менеджменту. Закономірності та принципи музейного менеджменту. Особливості менеджменту в музейній діяльності. Шляхи впровадження музейного менеджменту. Інноваційні засоби й методи музейного менеджменту. Стратегічний, тактичний, оперативний менеджмент - за хронологічним критерієм. Загальний (адміністрування), виробничо-технологічний, людських ресурсів, комерційно-фінансовий, маркетинговий – за аспектом управлінської праці.

Суть та значення музейного маркетингу. Концепція маркетингу. Функції музейного маркетингу. Організація ефективного музейного маркетингу. Відділ маркетингу в музеї. Роль маркетолога. Комунікативний маркетинг. Проблеми впровадження маркетингу в Україні. Основні методи і форми музейного менеджменту та маркетингу, особливості їх використання у діяльності музеїв. принципів ефективного управління музейними установами та персоналом. Побудова та реалізація маркетингового планування

Законодавство України про охорону, збереження і використання предметів Музейного фонду України

Правові засади діяльності музеїв України. Збереження, відтворення та охорона культурно-історичного середовища. Конституція України (Ст. 11, 54, 66). Основи законодавства України про культуру. (Р. III. Ст. 14. Збереження і використання культурних цінностей). Закон України «Про музеї та музейну справу» (Р. I. Ст.1. Музеї, їх основні завдання та напрями діяльності. Ст. 3. Національна музейна політика. Р. II. Види музеїв. Порядок створення і матеріальна база музеїв. Ст. 7. Створення музеїв). Закон України «Про охорону археологічної спадщини». Закон України «Про охорону культурної спадщини». «Положення про Музейний фонд України» від 20 липня 2000 р. Положення «Про Державний реєстр національного культурного надбання» від 12 серпня 1992 р.

Рекомендована література та інтернет-ресурси

Закони

1. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про внесення змін до Закону України «Про музеї та музейну справу»: Закон України від 05.11.2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1709-17#Text>
3. Основи законодавства України про культуру: Закон України від 14.02.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-12#Text>

Основна література

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. Львів : Літопис, 2003. 632 с.
2. Волинський музейний вісник: Музеї у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель. Наук. зб. : Вип. 4. / упр-ня культури і туризму Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейн. справи ВНУ ім. Лесі Українки ; / упоряд. А. Силюк, Є. Ковальчук. Луцьк, 2012. 282 с.
3. Екстремальна ситуація в музеях та заповідниках (пожежа, аварія інженерно-технічних комунікацій, порушення температурно-вологісного режиму, біологічні пошкодження, паводки, акти вандалізму та крадіжки). Методичні матеріали семінару-практикуму (17–22 верес. 2007 р.). Київ, 2007. 193 с.
4. Маньковська Р. В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Львів: Простір-М, 2016. 408 с.
5. Микульчик Р. Словник-довідник термінології музейництва. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. 128 с.
6. Музезнавство: словник базових термінів / укладач-упорядник Л. М. Міненко; за заг. ред. к.і.н. , полковника В. В. Карпова. Київ : Фенікс; Національний військово-історичний музей України, 2013. 152 с.
7. Музей, менеджмент і освітня діяльність. Львів: Літопис, 2009. 224 с.
8. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці / пер. з англійської А. Коструби, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є Червоного. Київ: видавець Чередниченко А. М., 2017. 192 с.
9. Овчарова О. В., Якушева-Омелянич Р. А., Сургай Л. С. Словник-довідник музейного працівника. Київ: Видавництво «Кий», 2013. 461 с.
10. Музезнавство. *Праці Центру пам'ятокознавства* : Зб. наук. пр. / Титова О. М. (гол. ред.), Акуленко В. І., Бесова Л. М. [та ін.]; Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПК. Вип. 25. Київ : Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПК, 2014. С. 92–152.
11. Прищепя О. П. Основи музезнавства. Навчально-методичний посібник. Рівне, 2006. 104 с.
12. Руденко С. Б. Музейна пам'ятка : соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей : моногр. Київ : НАКККіМ, 2012. 120 с.
13. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музезнавство: Навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 428 с.
14. Салата О. О. Основи музезнавства : навч.-метод. посіб. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.
15. Шевченко В. В. Музезнавство: Навч. посібник для дистанційного навчання. Київ : Університет «Україна», 2007. 288 с.
16. Якубовський В. І. Музезнавство. Підручник. Кам'янець-Подільський ; ПП Мошак М. І., 2010, 352 с.
17. Key Concepts of Museology / Пер. с фр. А. Урядниковой ; ed. by A. Desvallées, F. Mairesse. P. : Armand Colin, 2010. 90 p.

Інтернет-ресурси

1. European Museum Forum. URL: <https://www.europeanforum.museum/>
2. International Coalition of Sites of Conscience. URL: <http://www.sitesofconscience.org>
3. International Committee For Museology. URL: <https://www.icofom.mini.icom.museum/>

4. ICOFOM Study Series. URL: <http://network.icom.museum/icofom/publications/our-publications/>
5. International Council of Museums. URL: <http://icom.museum/>
6. ICOM News Magazine. URL: <http://icom.museum/media/icom-news-magazine/>
7. International movement for a new Museology. URL: <http://www.minom-icom.net/>
8. Museological News. URL: <http://network.icom.museum/icofom/icofom-news/museological-news/>

ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

Пам'яtkознавство як наукова дисципліна

Пам'яtkознавство в системі наукових знань. Об'єкт, предмет, завдання та методи пам'яtkознавства. Базові терміни пам'яtkознавства. Напрямки пам'яtkознавчих досліджень. Значення теоретичного пам'яtkознавства у забезпеченні пам'яtkоохоронної діяльності.

Зміст поняття «пам'ятка», його еволюція у XIX – на початку XXI ст.

Становлення поняття «пам'ятка». Термін «старожитності» у наукових та правових практиках XIX ст. Розбіжності та нечіткість формулювання терміну «історична пам'ятка» у Російській імперії та їх вплив на розвиток пам'яtkознавства. Еволюція змісту поняття «пам'ятка» у радянській Україні. Сучасні критерії визначення пам'яток історії та культури.

Класифікація пам'яток

Визначення терміну пам'ятка. Критерії поціновування та відбору пам'яток. Системи та принципи класифікації пам'яток. Категорії, типи та види пам'яток. Понятійно-термінологічні аспекти проблем класифікації пам'яток. Актуальні проблеми вивчення, охорони та використання пам'яток археології. Пам'ятки державного устрою та суспільного життя в Україні. Відображення в пам'ятках історії національно-визвольного руху українців. Дослідження пам'яток воєнної історії. Сакральні пам'ятки. Некрополістичні пам'ятки. Пам'ятки монументального мистецтва України. Збереження, охорона та використання пам'яток архітектури та пам'яток містобудування в Україні. Пам'ятки науки і техніки в музейних зібраннях. Нерухомі пам'ятки техніки, проблеми їх вивчення і збереження. Ландшафтні пам'ятки, їх вивчення та збереження в Україні. Світовий досвід збереження ландшафтних об'єктів культурної спадщини.

Теоретичні засади вивчення і збереження української культурної спадщини

Становлення нормативно-правової бази пам'яtkознавства в українських землях у XIX – на початку XX ст. Пам'яtkознавство в українських землях у XIX – на початку XX ст. Історичне пам'яtkознавство Волині у XIX – на початку XX ст. Розробка питань пам'яtkознавства і доля українських пам'яток у 1917 – 1921 рр. Здобутки і втрати пам'яtkознавства на теренах радянської України у 1920-х – 1930-х рр. Пам'яtkознавство й пам'яtkоохоронна справа в західноукраїнських землях міжвоєнного періоду (1921–1939 рр.). Доля української культурної спадщини в період Другої світової війни (1 вересня 1939 р. – 2 вересня 1945 р.). Тенденції розвитку пам'яtkознавства і пам'яtkоохоронної справи в Україні у другій половині 1940-х – 1980-х рр.

Стан і перспективи пам'яtkознавства і пам'яtkоохоронної діяльності у незалежній Україні

Концептуальні засади здійснення пам'яtkоохоронної діяльності в Україні в добу незалежності. Конституція України 1996 р. про охорону культурної спадщини. Закони України щодо збереження культурної-спадщини: «Основи законодавства про культуру» (1992 р.), «Про музеї та музейну справу» (1995 р.), «Про охорону культурної спадщини»

(2000 р.), «Про охорону археологічної спадщини» (2004 р.), «Про утворення Державної служби охорони культурної спадщини» (2002 р.) тощо.

Державна система охорони пам'яток історії та культури в Україні. Пам'яткоохоронні державні органи та громадські організації. Діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (1990-ті роки – перші два десятиліття XXI ст.). Створення та діяльність Центру пам'яткознавства НАН України та УТОПІК. Підготовка Зводу пам'яток історії та культури України. Методичні рекомендації по підготовці матеріалів Зводу пам'яток історії та культури України (1993 р.).

Проблема розшуку та повернення історико-культурних пам'яток в Україну. Проблема реставрації та консервації історико-культурних пам'яток. Сучасна пам'яткознавча діяльність музейних закладів. Роль Всеукраїнської спілки краєзнавців України у розвитку пам'яткознавства та пам'яткоохоронної діяльності. Внесок закладів вищої освіти України, наукових інституцій у розвиток пам'яткознавства. Роль бібліотек і архівів у системі охорони та збереження пам'яток. Перспективи розвитку української пам'яткознавчої науки.

Міжнародні організації та угоди щодо охорони пам'яток

Пам'яткоохоронна діяльність ЮНЕСКО. Робота Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць, Міжнародного центру досліджень у галузі консервації й реставрації культурних цінностей, Міжнародної ради музеїв у сфері пам'яткознавства. Охорона культурних цінностей у випадку воєнних конфліктів. Гаазька конвенція 1954 р. про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. Венеціанська хартія 1964 р. та її доповнення. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 р.

Осередки пам'яткознавчих досліджень в сучасній Україні

Історія та діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Основні напрями роботи та перспективи Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень Міністерства культури і туризму України. Структура та напрямки діяльності Центру пам'яткознавства. Роль науковців Центру пам'яткознавства НАН України та УТОПІК, Інституту археології НАН України, Інституту історії НАН України, Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, Інституту археографії імені М. Грушевського НАН України, інших наукових установ у розвитку і окресленні перспектив українського пам'яткознавства, підготовці Зводу пам'яток історії та культури України.

Класифікація пам'яток. Археологічна спадщина в сучасному українському суспільстві

Класифікація пам'яток (згідно Закону України «Про охорону культурної спадщини», 2000 р.). Типи і види пам'яток, їх характеристика. Поняття археологічної пам'ятки та його еволюція. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» (2004 р.). Сучасний стан досліджень археологічної спадщини. Пам'ятки археології України. Актуальні проблеми охорони та використання пам'яток археології.

Пам'ятки історії в системі культурної спадщини

Поняття «пам'ятка історії». Класифікація історичних пам'яток. Дискусії представників пам'яткознавчої науки щодо дефініції «пам'ятки історії» (Л. Гріффен, Л. Федорова, ін.). Пам'ятки державного устрою та суспільного життя в Україні. Відображення в пам'ятках історії національно-визвольного руху українців. Дослідження пам'яток воєнної історії. Сакральні пам'ятки. Некрополістичні пам'ятки.

Пам'ятки монументального мистецтва: вивчення та охорона

Поняття пам'ятки монументального мистецтва. Класифікація такого виду пам'яток, характеристика. Пам'ятки монументального мистецтва України. Вивчення і збереження пам'яток монументального мистецтва: історична ретроспектива і сучасний стан.

Пам'ятки архітектури і пам'ятки містобудування

Пам'ятки архітектури: проблеми визначення та класифікації. Поняття пам'ятки містобудування, особливості цих пам'яток, їх класифікація, місце в системі культурної спадщини. Збереження, охорона та використання пам'яток архітектури та пам'яток містобудування в Україні.

Пам'ятки науки і техніки

Феномен пам'ятки науки і техніки. Класифікація пам'яток науки і техніки (за Л. Гріффеном та В. Константиновим). Пам'ятки науки і техніки в музейних зібраннях. Нерухомі пам'ятки техніки, проблеми їх вивчення і збереження.

Ландшафтні пам'ятки. Об'єкти садово-паркового мистецтва

Ландшафтна концепція і пам'ятокзнавство. Ландшафтні пам'ятки, їх вивчення та збереження в Україні. Світовий досвід збереження ландшафтних об'єктів культурної спадщини. Об'єкти садово-паркового мистецтва як поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами, особливості їх вивчення та збереження в Україні.

Культурна спадщина в анексованому Росією Криму та в зоні ведення бойових дій на Сході України (2014–2022 рр.). Втрати об'єктів культурної спадщини і пам'яткоохоронні заходи в Україні у період повномасштабної агресії Росії (2022 р.)

Збройні конфлікти як фактор небезпеки для культурної спадщини. Законодавче регулювання в Україні захисту культурної спадщини та культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.

Доля об'єктів культурної спадщини Криму у 2014–2022 рр.: «археологічні розкопки» Херсонесу Таврійського, псевдодослідження Бахчисарайського палацу кримських ханів, комплексу пам'яток Судацької фортеці VI–XVI ст., палаців в Алупці та Лівадії, Кримської астрофізичної обсерваторії, середньовічного міста-фортеці Чуфут-Кале, культурного ландшафту «печерних міст» Кримської Готії (Мангуп-Кале та Ескі-Кермен), ін. Реставрація чи вандалізм пам'яток архітектури Криму. Доля музейних зібрань. Міжнародний суд щодо «скіфського золота» – експонатів з музеїв Криму, ще до анексії відправлених на виставки за кордон, проблеми повернення його в Україну.

Загрози втрати об'єктів культурної спадщини на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей. Проблема «чорної археології», руйнування численних курганів.

Нищення об'єктів культурної спадщини на територіях Харківської, Сумської, Чернігівської, Київської, Херсонської, Запорізької, інших областей під час повномасштабного російського вторгнення у 2022 р. Пограбування музеїв, галерей, культурних заповідників. Заходи держави і громадськості щодо збереження культурних надбань. Міжнародні механізми захисту культурної спадщини на окупованих територіях і впровадження їх в Україні. Ініціатива Українського культурного фонду «Мапа культурних втрат».

Рекомендована література та інтернет-ресурси

Закони та нормативні акти

1. Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини» (1972). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Конвенція «Про охорону нематеріальної культурної спадщини» (2003). URL: <https://unesco.mfa.gov.ua>

3. Концепція державної політики реформування сфери охорони нерухокої культурної спадщини (2017). URL: http://195.78.68.75/mcu/control/uk/publish/article?art_id=245358162
4. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України (1999). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
5. Про культуру: Закон України (2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
6. Про музеї та музейну справу: Закон України (1995). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
7. Про охорону культурної спадщини: Закон України (2000). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1805-14>
8. Про охорону археологічної спадщини: Закон України (2004). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15>
9. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України. (2011) URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>

Основна література

1. Актуальні питання виявлення і дослідження пам'яток історії та культури. 2 Ч. Ч. 1. Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. 255 с.
2. Акуленко В. І. Охорона пам'яток культури в Україні (1917–1990). Київ : Вища школа, 1991. 273 с.
3. Вечерський В. Фортеці й замки України. Київ : Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень, 2011. 664 с.
4. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.): монографія. 2-е вид., доп. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 536 с.
5. Гріффен Л., Константинов В. Титова О. Пам'ятки техніки. Київ, 2010. 127 с.
6. Денисенко Г. Г. Воєнна історія України в контексті дослідження і збереження культурної спадщини. Київ : Інститут історії України НАН України, 2011. 289 с.
7. Журба О. І. Київська археографічна комісія. 1843–1921. Нарис історії і діяльності. Київ, 1993. 246 с.
8. Заремба С. Нариси з історії українського пам'яткознавства. Київ : ТОВ Видавництво «Аратта», 2002. 204 с.
9. Заремба С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. Київ : Логос, 1995. 447 с.
10. Збережена спадщина (Українському товариству охорони пам'яток історії та культури – 40 років): Збірник матеріалів і документів / упорядн. Титова О., Пархоменко М., Демиденко О. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШК, 2007. 280 с.
11. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини / автори-упорядники Сердюк О., Бобровський Т., Кириленко Л. Чернігів : ВАТ «РВК «Деснянська правда, 2011. 796 с.
12. Історико-культурна спадщина: проблеми дослідження і збереження : монографія. Редкол. В. О. Горбик, О. П. Дорошко, С. І. Кот та ін. Київ : Інститут історії України НАН України, Інститут туризму ФПУ, 1998. 399 с.
13. Каткова Т. Г. Правова охорона культурної спадщини в Україні. Харків : Право, 2008. 216 с.
14. Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.) : монографія. Київ : Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.
15. Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України» / Кот С. І. (відп. ред.), Денисенко Г. Г., Івакін Г. Ю., ін. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 486 с.

16. Маньковська Р. В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. Львів : Простір-М, 2016. 408 с.
17. Основи пам'яткознавства / наукові редактори Леонід Гріффен, Олена Титова / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК; International Book Market Service Ltd., member of OmniScriptum Publishing Group. Бо-Басен (Маврикій)-Київ : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. 635 с.
18. Охорона культурної спадщини. Нормативна база: Збірник документів (3-тє видання, доповнене, перероблене). Авт.-упор. Пархоменко М. Т., Титова О. М., Рудика Н. М., Левада М. Є. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2010. 388 с.
19. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань: зб. док. / Упор. Л. В. Прибега та ін. Київ : Інститут культурології Академії мистецтв України, 2009. 416 с.
20. Пам'яткознавчі студії в Україні: теорія і практика. / Упорядн. С. І. Кот, В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко та ін. Київ : Інститут історії України НАН України, 2007. 336 с.
21. Федорова Л. Д. Діяльність Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва зі збереження культурної спадщини України (1910–1920 рр.). Київ : Інститут історії України НАН України, 2008. 296 с.
22. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870–1910-і рр. Київ : Інститут історії України НАН України, 2013. 373 с.

Інтернет ресурси:

1. International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property. URL: <https://www.iccrom.org/>
2. International Council on Monuments and Sites. URL: <http://www.icomos.org/en/>
3. International Union of Architects. URL: <https://www.uia-architectes.org/>
4. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL: <https://en.unesco.org/>
5. World Heritage Centre UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/>
6. World Heritage List. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/>

КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ

Визначення культурного туризму та його основні дефініції

Культурний туризм. Історичний туризм. Культурно-пізнавальний туризм. Історико-культурний туризм. Різноманітність культурного туризму. Наукові підходи щодо висвітлення суті поняття «культурний туризм». ICOMOS (міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць) про суть культурного туризму. Визначення культурного туризму у Хартії з культурного туризму. Формулювання суті культурного туризму у працях дослідників: форма туризму; сучасна технологія розвитку туризму; подорож; переміщення за межі постійного проживання; форма споживання і рекреаційної діяльності; вид економічної діяльності; чинник та інструмент зближення народів; «ідеальна сфера для дослідження природи культурного відтворення»; споживання мистецтва, фольклору та ін. Ознаки інших видів туризму у визначенні поняття культурний туризм. Основні підходи до визначення культурного туризму: технічний, концептуальний. Основні риси культурного туризму. Основні чинники виділення культурного туризму як специфічного сектору в системі туризму.

Історичні етапи в розвитку культурного туризму

Питання періодизації культурного туризму. Основні етапи в розвитку туристичного руху. Питання часу виокремлення культурного туризму як специфічного виду туристичної активності.

Ранньоісторичний період розвитку туризму. Давнє мандрівництво. Спортивні поїздки. Розвиток певних видів культурного туризму в епоху Середньовіччя. Зародження

паломництва. Внесок арабської цивілізації у розвиток подорожей епохи Середньовіччя. Зміни в мотивації пізнавальних поїздок в епоху Відродження. Морські подорожі. Поїздки з пізнавальною метою в часи Стародавнього Єгипту, Античної Греції і Риму. Особливості пізнавальних поїздок у XVIII ст. Гранд-тури. Створення об'єднань любителів подорожувати. Створення об'єднання любителів подорожувати. Специфіка мандрівок XIX ст. (учасники). Основні риси в розвитку туризму до середини XIX ст.

Особливості розвитку туризму із середини XIX ст. День «зародження» туризму. Томас Кук. Елітарний туризм. Роль технічних винаходів другої половини XIX – початку XX ст. у розвитку туризму. Залізниця. Пароплав. Народження авіації. Поява перших спеціалізованих підприємств по виробництву туристських послуг. Становлення готельного господарства. Перші бюро подорожей. Пекиндж-тури. Поява каталогів туристських подорожей. Путівники. Перші туристичні бюро. Розвиток пізнавально-пішохідного туризму. Наукові програми з дослідження різних регіонів планети і розвиток культурного туризму.

Туризм як галузь індустрії. Соціальний туризм. Вплив світових воєн на туризм. «Зоряний час» для туризму у міжвоєнний період. Поява автомобільного туризму. Елементи масового туризму у міжвоєнний період. Залучення до туризму «маленької людини».

Масовий туризм. Особливості розвитку туризму з другої половини XX ст. Формування індустрії розваг. Розвиток туристичної інфраструктури та індустрії. Транспорт. Індустрія гостинності. Зміни у сфері харчування. Стихийний і організований туризм. Чаритер. Таймшер. Розвиток туропереїтингу. Розвиток системи атракції і розваг для туристів. Зростання інтенсивності туризму. Конвеєрний і диференційований туризм. Зростання значення освітніх, комунікативних та інвестиційних аспектів туризму. Основні тенденції в розвитку туризму у другій половині XX ст. та наприкінці XX – початку XXI ст.

Зародження культурно-пізнавального туризму. Виділення культурного туризму у самостійний вид туризму. Поява поняття «культурний туризм» на міжнародному рівні. Культурний туризм як масовий напрям. Особливості розвитку культурного туризму на початку XXI ст.

Основні етапи розвитку культурного туризму в Україні

Зародження культурного туризму в Україні. Давнє мандрівництво. Арабські хроніки. Паломництво. «Ходіння» Данила. Мандрівництво XV–XVI ст. Павло Алепський, Гійом Левассер де-Боплан та ін. В. Григорович-Барський. Роль української інтелігенції в розвитку пізнавального інтересу до України у першій половині XX ст. Зародження готельної справи в Україні.

Особливості розвитку туризму на Волині у міжвоєнний період. Зародження туристичного руху на Волині. Референт з питань туризму. Воеводська туристична організація. Роль Волинського красназвочного товариства в розвитку туризму. Пуївник М. Орловича. Найбільш популярні напрямки туристичних маршрутів. Туристичні акції і маршрути: «Шляхами польських легіонів Волині», «Літо на східних кресах»; круїзи та ін.

Розвиток туризму в Україні наприкінці XIX – 30-х рр. XX ст. Перші українські туристичні організації. Розвиток інфраструктури. Поява рекламно-туристичної продукції. Особливості розвитку туризму в Україні у міжвоєнний період. Туризм на теренах радянської України. Основні туристсько-екскурсійні організації. Внутрішній і зовнішній туризм. «Інтуризм».

Туристичний рух в Україні у другій половині XX ст. Основні ознаки формування туризму як масового руху. Особливості розвитку внутрішнього і міжнародного туризму. Інтурист. Молодіжний туризм. «Супутник». Круїзи. «Поїзди дружби». Особливості підготовки гідів.

Особливості розвитку культурного туризму наприкінці XX – початку XXI ст. Основні чинники розвитку культурного туризму в Україні. Прийняття України до ВТО. Туристичні організації, індустрія та інфраструктура. Регіональні особливості розвитку культурного

туризму в Україні. Транскордонне співробітництво в галузі туризму. Вплив Ковід-2019 та Великої війни на розвиток туризму в Україні.

Культурний туризм у сучасному соціокультурному просторі

Місце культурного туризму у теорії і практиці світового туризму на сучасному етапі. Культурний туризм як специфічний вид туризму. Культурний туризм як елемент інших видів туризму. Культурний туризм як «парасольковий» термін. Основна мета культурного туризму. Об'єкти культурного туризму. Туристичний ресурс в контексті культурного туризму. Роль культурного туризму в утвердженні толерантності і формуванні шанобливого ставлення до культури інших народів. Сучасні тренди туристсько-екскурсійної діяльності і їх роль в розвитку культурного туризму: вільне пересування, тури вихідного дня, самостійні подорожі, онлайн-сервіс та ін. Місце культурного туризму у соціально-економічному розвитку територіальних громад. Досвід територіальних громад України з використання об'єктів культурної спадщини у туризмі. Програми розвитку культури і туризму у територіальних громадах України.

Чинники розвитку культурного туризму

Культурний туризм як головний напрям масової туристської активності. Причини різкого зростання культурно-туристської діяльності. Процес «професіоналізації» в дозвілєвій діяльності. Основні чинники розвитку культурного туризму з боку попиту і пропозиції послуг. Причини зростання кількості і різноманітності культурних пам'яток. Інвестиції у формування культурних об'єктів. Розвиток творчих культурних індустрій і поява нових культурно-туристичних дестинацій як наслідок постіндустріальної економіки. Розширення складу об'єктів, що визначаються як культурні за рахунок залучення в сферу культурного споживання об'єктів, що відображають виробничу і побутову традицію. Поширення державних, регіональних, між- і наддержавних форм підтримки і стимулювання культурного туризму. Зростання доступності інформації про культурний розвиток і визначні пам'ятки в умовах тотального поширення сучасних технологій. Культурний туризм як важливий засіб ідентифікації (етнічної, національної, конфесійної, культурної) і забезпечення культурного розмаїття. Зростання символічної (знакової) цінності туризму для диференціації статусної позиції. Підвищення значення дозвілля (а не роботи) як засобу самореалізації. Культурний туризм як засіб саморозвитку.

Тенденції розвитку культурного туризму

Зростання відвідувань туристами культурних пам'яток. Концентрація культурного туризму в містах та причини, що спричинили цю тенденцію. Причини зростання ролі внутрішнього культурного туризму (національного та регіонального) у порівнянні з в'їзним. Переважання «екскурсантів» над «туристами». Зростання розважальної функції відвідування культурних пам'яток (з метою отримання вражень, а не знань). Причини поширення «псевдокультурних» пам'яток (штучно створених імітацій). Місце пізнавального аспекту в системі сучасного культурного туризму і причини його збереження: неперевершеність, поліфункціональність культурних пам'яток. Зростання атрактивності символічних образів, що асоціюються з конкретною дестинацією. Атмосфера дестинації. Перетворення культурного туризму в індустрію вражень. Розвиток засобів підвищення креативності туристської пропозиції. «Фестивалізація» міст і місцевостей. Фестивалі. Культурно-етнічні і культурно-креативні квартали. Співучасті споживачів у виробництві вражень. Зростання «нових культурних відвідувачів». Тенденції до індивідуалізації життєвих моделей і зростання різноманіття туристських переваг. Культурний туризм як туристичний брендинг.

«Культурні» туристи

Суть поняття «культурні» туристи. Мотивація відвідування туристами тих чи інших культурних пам'яток. Розподіл культурних туристів по вираженості культурної мотивації.

Тенденція до профілізації культурних туристів за типами мотивів і глибині очікуваного культурного досвіду. Типи культурних туристів за класифікацією Б. Мак-Керхера і Г. Кроса. Цільові туристи. Екскурсійні туристи. «Щасливо випадкові»; туристи. Казуальні туристи. Інцидентні туристи. Класифікації культурних туристів у працях М. Сущинської, Г. Карпової, Л. Хоревої та ін. Туристи, що практикують відвідування культурних пам'яток як привабливу форму рекреаційної діяльності. Туристи з низькою культурною мотивацією. Туристи з відсутніми культурними інтересами. «Квазі-культурні» туристи. Неоднорідність культурних туристів щодо мотивації їх туристської діяльності.

Нормативно-правова база культурного туризму

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1972), Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005), Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001), Доповідь Всесвітньої комісії ЮНЕСКО з культури і розвитку «Наше творче розмаїття» (1996) та їх роль у розвитку культурного туризму. Хартія по культурному туризму (1976). Міжнародна хартія по культурному туризму (Управління туризмом у місцях спадщини, 1999). Закон України «Про туризм» про туристичні ресурси, організаційні форми та види туризму. Види туризму залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак. Закон України «Про туризм» про культурно-пізнавальний туризм. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». Указ Президента України «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму». Заходи, спрямовані на збереження культурної спадщини в рамках програми «Велике будівництво». Ревіталізація об'єктів культурної спадщини і перспективи включення їх до культурно-туристичних маршрутів.

Туристичні дестинації

Поява терміну «туристична дестинація». Суть поняття «туристична дестинація» за визначенням Всесвітньої туристичної організації та ін. Основні характеристики туристичної дестинації. Компоненти туристичної дестинації за визначенням вчених Данської академії туризму. Модель «чотири А». Модель «шість А». Історія туристичних дестинацій. Перша туристична дестинація. Типологія туристичних дестинацій: за прийнятною здатністю; за видами ресурсів; за масштабом; за видом туризму; за метою подорожі; за ступенем навантаження. Життєвий цикл туристичної дестинації. Основні етапи дестинації, їх характеристика: відкриття; зростання; розвиток; становлення; стагнація; спад; відродження. Тривалість етапів життєвого циклу дестинації.

Туристичні дестинації в Україні

Формування туристичних дестинацій в Україні та їх місце на світовому туристичному ринку. Проблема виокремлення туристичних дестинацій України. Регіональні дестинації в Україні за туристсько-рекреаційною ознакою та їх локальні типи. Туристичні дестинації України відповідно до адміністративно-територіального поділу. Особливості туристичних дестинацій України за запасами рекреаційних ресурсів; за концентрацією пам'яток національного значення; за кількістю закладів культури. Транскордонні дестинації в Україні. Приклади культурно-туристичних дестинацій в Україні.

Нематеріальна культурна спадщина як ресурс культурного туризму

Суть поняття «нематеріальна культурна спадщина». Конвенція «Про охорону нематеріальної культурної спадщини». Складові НКС. Елементи НКС у Національному переліку та Репрезентативному списку ЮНЕСКО. Включення НКС у сферу послуг культурного туризму. Вплив інтенсифікації процесу комодифікації на стан нематеріальної культурної спадщини, на трансформацію традиційної нематеріальної культури дестинації.

Комерціалізація об'єктів культурної спадщини. Культурна апропріація. Необхідність формування системи обмежень у використанні НКС в туристичних дестинаціях. Використання НКС в системі туризму як чинник економічної активності місцевого населення і соціально-економічного розвитку територіальних громад. Роль народних промислів у розвитку культурно-пізнавального туризму територіальних громад в осередках ткацтва, деревообробки та ін. Закон України «Про народні художні промисли» про осередки народних художніх промислів. Традиції збиральництва та бджільництва у розробці туристичних турів. Лісовий туризм. Грибний туризм. Ягідний туризм. Апітуризм. «Медове коло».

Музеї як складова культурного туризму

Музейний туризм як специфічна форма діяльності музеїв. Зародження музейного туризму в Україні. Співробітництво музеїв і туризму. Вплив туризму на діяльність музеїв. Основні завдання організації музейного туризму: визначення туристської спеціалізації; складання програми і маршруту; формування туристських потоків; створення рекламної продукції; пошук джерел фінансування. Форми музейного туризму: організовані групи; індивідуальні туристи. Розвиток музейного туризму у світі: Античність, Середньовіччя; Відродження; Просвітництво. Музейний туризм у XIX, XX – початку XXI ст. Музейний туризм у країнах Європи. Особливості розвитку музейного туризму у країнах Азії, Північної і Південної Америки, Австралії та Океанії, Африки. Розвиток музейного туризму в Україні. Перші публічні музеї в Україні. Сучасний стан музейного туризму. Віртуальні музеї. Регіональні особливості музейного туризму в Україні. Роль музейного туризму у розвитку територіальних громад. Створення нових музеїв у туристичних дестинаціях України. Музейний туризм Волині. Проблеми і перспективи розвитку музейного туризму в Україні.

Класифікація культурного туризму

Проблема класифікації культурного туризму. Підвиди культурного туризму. Класифікація культурного туризму у працях Мілени Драгічевич-Шешич за цілями поїздки: історичні, географічні, культурологічні подорожі, екологічний туризм. Класифікація культурного туризму за об'єктами: культурно-історична спадщина, актуальна культура. Класифікація за метою поїздки (відвідування), за критерієм діяльності та ін. Класифікація М. Сущинської. Позитивні риси класифікацій та їх недоліки. Інноваційні («нові», «нестандартні», «спеціалізовані») види туризму та можливість їх віднесення до культурного туризму: «темний» туризм, туризм катастроф, містичний туризм, туризм смерті, некропольний (кладовищний) туризм, весільний туризм, селфі-туризм та ін. Проблема класифікації напрямків та видів культурного туризму.

Етнотуризм

Етнотуризм як напрям (вид) культурного туризму. Виникнення терміну етнотуризм. Визначення етнотуризму дослідниками різних країн. Етнічний туризм. Етнографічний туризм. Ресурси етнотуризму. Мета етнотуризму. Види етнотуризму. Класифікація етнотуризму за метою поїздки. Подієвий туризм. Ностальгійний туризм. Музейний етнотуризм (стаціонарний). Скансени. Етнотуризм в системі сільського (зеленого) і екологічного туризму. Досвід етнотуризму у країнах Європи. Регіональні особливості етнотуризму в Україні. Джайлоо-туризм як один з інноваційних видів туризму. Виникнення джайлоо-туризму та походження його назви. Основні напрямки джайлоо-туризму. Використання місцевих звичаїв, обрядів, традицій, виробничого досвіду, народних знань населення територіальних громад в розробці джайлоо-турів.

Ностальгійний туризм

Суть ностальгійного туризму. Визначення поняття «ностальгійний туризм» у працях дослідників. Співвідношення понять «сентиментальний» і «ностальгійний» туризм;

«етнічний», «етнографічний» і «ностальгійний» туризм; «діаспорний» і «ностальгійний» туризм; «меморіальний» і «ностальгійний» туризм; «генеалогічний» і «ностальгійний» туризм. Основні мотиви ностальгійного туризму. Функції ностальгійного туризму: рекреаційна, економічна, культурна, екологічна, виховна, соціальна, політична. Ресурси ностальгійного туризму. Спадщина національних меншин України як ресурс для розвитку ностальгійного туризму. Особливості організації ностальгійних турів / поїздок. Перспективи розвитку ностальгійного туризму в Україні.

Гастрономічний туризм

Гастрономічний туризм як інноваційний напрямок пізнавально-розважального туризму. Співвідношення понять «гастрономічний» і «етнографічний / етнічний» туризм. Всесвітня асоціація гастрономічного туризму. Причини виникнення і поширення гастрономічного туризму. Мета та особливості гастрономічних турів. Тривалість гастрономічних турів. Види гастрономічних турів. Сільські (зелені) і міські гастрономічні тури. Форми організації гастрономічного туризму: екскурсійні, спеціалізовані поїздки, відвідування гастрономічних фестивалів. Різновиди гастрономічного туризму: винний туризм; алкотуризм; віскі-туризм; коньячний туризм; пивний туризм; апітуризм; кавовий туризм; фруктовий туризм; чайний туризм; шоколадний туризм (какао-туризм); гастрономічні тури до центрів сироваріння та ін. Кулінарні шоу. Досвід гастрономічного туризму в Україні і країнах світу: «Дорога вина і смаку Української Бессарабії», «Дороги оливкової олії»; «Саксонський винний шлях» та ін. Найбільш популярні гастрономічні напрямки України і країн світу. Гастрономічні фестивалі в Україні. Особливості розробки гастрономічних турів. Основні тенденції розвитку гастрономічного туризму. Перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні і на Волині.

Релігійний і духовний туризм

Духовний туризм, його суть. Види духовного туризму. Співвідношення понять «духовний» і «релігійний» туризм; «духовний» і «езотеричний» туризм. Мета духовного туризму. Основні напрямки духовного туризму: паломницький і релігійний, езотеричний, відвідання місць сили. Місця сили в різних країнах світу. Релігійний туризм як найстаріший вид пізнавального туризму. Суть релігійного туризму. Основні поняття: релігійний туризм, сакральний туризм, паломницький туризм. Езотеричний туризм як різновид релігійного туризму та його особливості. Об'єкти релігійного туризму: світового рівня, конфесійно-релігійного рівня, місцевого рівня. Православні, католицькі, мусульманські, буддистські, іудейські та ін. об'єкти паломництва. Паломники, «пілігрими», «хадж», «кора», «халяльний» туризм. Типологія релігійного туризму за об'єктом туристичної діяльності. Паломництво до святих місць, культових споруд, об'єктів священної історії. Класифікація релігійного туризму за суб'єктами туристичної діяльності: паломництво і «звичайний» релігійний туризм. Мотиваційні основи релігійного туризму: подорожі з пізнавальною і науковою метою. Причини паломництва. Зародження і традиції релігійного туризму у світі. Паломництво до пам'яток буддизму у Стародавній Індії. Паломницькі мандрівки у Єрусалим, Мекку. Сучасний стан релігійного туризму у світі та Україні. Об'єкти українського паломництва: Києво-Печерська лавра, Зарваниця, собор Святого Юри та ін. Іудейське паломництво в Україні. Релігійний туризм Волині, організація паломницьких поїздок і походів. Особливості релігійного туризму. Контингент споживачів релігійного туризму. Комунікаційна суть релігійного туризму. Перспективи розвитку релігійного туризму.

Військовий туризм

Військовий туризм як інноваційний напрямок пізнавально-розважального та екстремального туризму. Визначення суті військового туризму. Основні поняття: військовий туризм; мілітарі туризм. Класифікація військових пам'яток та їх роль в організації мілітарі-

туру. Військові музеї в системі військового туризму. Волинський регіональний музей українського війська і військової техніки. Класифікація військового туризму. Види військового туризму: військово-пізнавальний туризм; військово-пригодницький туризм; військово-історичні реконструкції бойових дій. Доцільність виділення як окремих підвидів мілітарі-туризму, зброярського і військового туризму. Нелегальні тури в зони військових конфліктів. Світовий досвід організації військового туризму (США, Китай, В'єтнам, Франція, Польща, Чехія, Німеччина та ін.). Асоціації військового туризму. Всесвітня асоціація військового туризму. Вимоги до мілітарі-турів. Об'єкти військово-туристичної інфраструктури. Проблеми розвитку мілітарі-туризму. Початки військового туризму в Україні. Військові тури з використанням сучасної техніки і озброєння та ін. Військові туристичні маршрути Закарпаття («Лінія Арпада» та ін.). Мілітарі-садиба «Грін Гоф» (Green Hof Military-Sadyba). Тур «Україна фортифікаційна». Перспективи розвитку військово-пізнавального туризму в Україні і на Волині. Перспективи включення до пізнавальних туристичних маршрутів Волині об'єктів першої світової війни та ін. Роль краєзнавчих досліджень в розвитку військового туризму.

Темний туризм

Темний туризм як інноваційний напрям пізнавального туризму. Суть поняття «темний» туризм («чорний», «скорботний», «похмурий», туризм, танатотуризм, туризм жорстокості та жаху). Виникнення темного туризму. Темний туризм як інноваційний вид туризму та форма культурного туризму. Поява понять «темний» туризм та «танатотуризм», «продукт темного туризму». Об'єкти культурної спадщини (історичні, архітектурні, ландшафтні, монументальні, науки і техніки) у системі темного туризму. Місця-символи зв'язку туризму і смерті. Перші туристичні тури до місць катастроф та ін. Типологія туристичних місць темного туризму, запропонована Ф. Стоуном (за ступенем «темноти»). Класифікації темного туризму іншими дослідниками. Класифікація об'єктів темного туризму у світі Р. Макінтоша. Особливості індустрії туризму у місцях темного туризму. Види темного туризму: туризм катастроф; містичний туризм; туризм кладовищ; туризм смерті; туризм терору; місця тортур, смерті і страт; туризм у нетрях; в'язниці суворого режиму та ін. Темний туризм та історична пам'ять. Мотивація до розвитку і участі у турах темного туризму. Світові центри темного туризму. Українські «родзинки» темного туризму: Бакота, Зона відчуження та ін. Тематичні маршрути у Чорнобильській зоні відчуження.

Менеджмент і маркетинг культурного туризму

Особливості формування та розвитку інфраструктури туристичної індустрії. Туристична індустрія як об'єкт управління. Особливості формування трудового потенціалу туристичної індустрії та підготовка кадрів. Туристичні оператори. Туристичні агентства. Готельні і ресторани підприємства. Організатори перевезень (пасажирський транспорт). Менеджмент туристичних дестинацій. Культурний продукт дестинації. Роль і функції маркетингових організацій дестинації у просуванні продуктів для культурного туризму. Використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у просуванні культурних туристичних продуктів. Інтернет як засіб просування культурно-туристичних послуг. Туристичні сайти. Місце стартапів у розвитку культурно-туристичних послуг. Підтримка індустрії стартапів в Україні. Український фонд стартапів (2019). Стартап «Сумка-тур». Український стартап для туризму «Tripmydream» – переможець змагання Seedstars Summit у Швейцарії (2016).

Рекомендована література та інтернет-ресурси

Закони

1. Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне різноманіття (2001). URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml.

2. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» (2004). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text>.
3. Закон України «Про туризм» (1995 р.) із змінами 2009–2020 рр. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Закон України «Про народні художні промисли» (2001). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2547-14#Text>.
5. Конвенція «Про охорону нематеріальної культурної спадщини» (2003). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text.
6. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (1988). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text.
7. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952_008#Text.
8. Міжнародна хартія з культурного туризму (Управління туризмом у місцях спадщини, 1999). URL : http://icomos-spb.ru/component/joomdoc/1999a_%20%20%20.pdf/download.
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» (2017). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>.
10. Указ Президента України «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму» (2020). *І змінами, внесеними згідно з Указом Президента 2021.* URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329/2020#Text>.

Основна література

1. Басюк Д. І. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні. *Наукові праці НУХТ*. 2012. № 45. С. 128–132.
2. Божко К. Т. Культурний туризм: від старого змісту до нової концепції. *Культура України*. 2016. Вип. 52. С. 90–102.
3. Дмитренко А. Розвиток культурного і зеленого / екологічного туризму на Рожищенщині: стан і перспективи. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути*: Матер. X Міжн. нау.-пр. інтернет-конф. (м. Київ, 13 листопада 2020 р.). К., 2020. С. 235–245.
4. Дмитренко А. Територія туристичної привабливості або втрачені і збережені пам'ятки культурної спадщини села Столинські Смоляри. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. «Любомль і Любомльщина в українській та європейській історії»*. Наук. зб. Вип. 63: Мат. між. наук. іст.-кр. конф. Луцьк, 2017. С. 640–646.
5. Дмитрук В. Прикордонний туризм і туристичні можливості історико-культурної спадщини населених пунктів українського прикордоння. *Історико-культурний туризм : український та світовий досвід*: Зб. мат. міжн. наук. конф. Київ : «Фоліант», 2019. С. 286–290.
6. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму. Навч. посібн. Київ : Знання, 2011. 334 с.
7. Ковешніков В. С., Ліфіренко О. С., Стукальська Н. М. Інноваційні види туризму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 4. С. 38–44.
8. Корнілова В. В., Корнілова Н. В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2018. № 2. URL : www.economy.nauka.ua.
9. Кравцова І. В. Садово-паркові ландшафти як об'єкти рекреації і туризму. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*. 2012. № 9. С. 124–128.
10. Кулешова Г. О. Туристсько-рекреаційні ресурси світу: метод. вказ. для самост. роб. ст., що навчаються за спеціальністю «Економічна та соціальна географія». Харків, 2012. 60 с.

11. Кушнар'єв В., Поліщук О. Мілітарі-туризм як інноваційний напрям екстремального та пізнавально-розважального туризму. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*. Серія: Туризм. Вип. 1. Київ, 2018. С. 107–118.

12. Любіцева О. О., Романчук С. П. Паломництво та релігійний туризм : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2011. 416 с., [12] арк. іл.

13. Маньковська Р. Музеї як складова історико-культурного туризму. *Історико-культурний туризм : український та світовий досвід*: Зб. мат. міжн. наук. конф. Київ : «Фоліант», 2019. С. 35–47.

14. Мелько Л. Ф. Етнографічний туризм як складова культурно-пізнавального туризму. *Туризм у контексті сучасного виміру*: Зб. наук. пр. Вип. 1. Київ: Університет «КРОК», 2013. С. 61–65.

15. Менеджмент з туризму: конспект лекцій. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» за усіма формами навчання / Укладач О. В. Поступна. Харків: НУЦЗУ, 2020. 235 с.

16. Рутинський М. Й. Замковий туризм в Україні: [географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження] : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2007. 432 с.

17. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм : навч. посіб. [гол. ред. Л. В. Фурта]. Київ : Альтерпрес, 2009. 241 с.

18. Стецько Н. Концептуальні засади розвитку етнофестивального туризму в Україні. *Рекреаційна географія і туризм. Наук. записки*. 2016. № 2. С. 138–146.

19. Чередниченко А. О. Розвиток релігійного туризму як шлях до відновлення туристичної галузі в умовах соціально-економічної кризи. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 58. С. 226–232.

20. Чорненька Н. Ностальгійний туризм як окремий напрям у туризмі: поняття, функції, ознаки. *Вісник Львівського університету імені Івана Франка*. Серія географічна. 2013. Вип. 43. Ч. 1. С. 309–314.:

21. Шильнікова З. М., Дульцева І. І., Матушкіна М. В. Тенденції розвитку «темного» туризму та його мотиваційні аспекти. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 22. С. 586–591.

22. Armin Mikos von Rohrscheidt. *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywę*. Poznań, 2016. 674 s.

23. *Cultural Tourism Policies and Digital Transition of Ancient Village Heritage Conservation in China* (2020). URL : https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-030-36342-0_3.

24. McKerc Bob. *Cultural tourism market: a perspective paper* (2020). URL : <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/TR-03-2019-0096/full/html>.

25. Michael C. S. Hall Mostafa Rasoolimanesh. *Exploring memorable cultural Siamak Seyfitourism experiences* (2019). URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1743873X.2019.1639717?journalCode=rjht20>

26. Vergori Anna Serena. *Cultural and non-cultural tourism: Evidence from Italian experience* (2020). URL : <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517719302560?via%3Dihub>.

Інтернет-ресурси

1. Віртуальні екскурсії по музеях та історичних місцях (проект Національної історичної бібліотеки України). URL : <https://nibu.kyiv.ua/virttour/?fbclid=IwAR1NZNu-uDgJCN2Dy1CWgmtCwT6KBWKYM5pfUJwr38GSMDMHDOSImnhHenc>

2. Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. UNESCO, 1972. URL : <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>

3. Cultural Tourism: 20 World Cities That Cannot Be Surpassed By Any Other In 2021. URL : <https://traveltriangle.com/blog/cultural-tourism/>

4. Cultural Tourism Destinations in the World Culture-Buffs Must Visit. URL :<https://www.holidify.com/pages/culture-destinations-in-the-world-1627.html>

5. Cultural tourism, the best way to travel and get to know the world. URL : <https://www.iberdrola.com/culture/what-is-cultural-tourism-and-importance>

6. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. UNESCO, WHC-99/2, 1999 (February). URL : <https://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf>

7. The European market potential for cultural tourism. URL : <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/cultural-tourism/market-potential>

ІСТОРИЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Зародження музейної справи в добу античності

Колекції предметів музейного значення у святилищах, храмах та пінакотеках Стародавньої Греції. Колекціонування в період еллінізму. Пам'ятки мистецтва в приватних та громадських зібраннях Стародавнього Риму. Рух за публічний доступ до музейних цінностей. Проекти і спроби створення нових прамузейних моделей та їх роль у політиці Стародавнього Риму. Занепад музейної справи в Римській імперії під натиском ранньохристиянської ідеології.

Особливості протомузейної епохи в Західній Європі

Твори мистецтва в державних та храмових скарбницях Європейського Середньовіччя. Розвиток приватного колекціонування. Відмінність між римсько-західноєвропейським та еліно-візантійським варіантами реалізації музейної потреби.

Розвиток музейної справи в ренесансну добу

Сприятливі умови для розвитку музейної справи та засоби реалізації музейної потреби. Провідні прамузейні моделі: храми, палаццо, науково-освітні центри. Розширення складу пам'яток музейного значення. Визначне місце творів мистецтва в колекціях доби Відродження. Перші спроби каталогізації культурно-історичних пам'яток та теоретичного забезпечення музейної справи. Загальні результати еволюції музейної справи протягом прафеноменального періоду.

Поява музеїв у Європі

Термінологія Ренесансних експозицій. Кабінети і галереї епохи Відродження: студіоло, антикварії, кунсткамери. Феномен музею в Італії. Галерея Уффіци. Ватиканський комплекс та його музейні функції. Музей як ідея у працях європейських мислителів XVII–XVIII ст.

Природниче колекціонування в Європі в XVI–XVII ст.

Детермінанти появи і розвитку природничо-наукових кабінетів. Перші природничо-наукові кабінети європейських дослідників XVI ст. Природничо-наукові кабінети академій і наукових товариств у XVII ст. Анатомічні театри і кабінети.

Колекціонування і перші публічні музеї епохи Просвітництва (XVIII ст.)

Ідеологія Просвітництва і концепція публічного музею. Формування першого публічного музею. Зростання педагогічних функцій музею. Осмислення місця музеїв у культурному житті. Колекціонери епохи Просвітництва. Початок профілізації музейних зібрань. Формування музейних мереж у європейських країнах: початкова стадія. Формування художнього ринку, інституту атрибутування пам'яток.

Розвиток музейної справи в XIX – на початку XX ст.

Формування суспільної музейної свідомості, поява традиційної (академічної) моделі музейного закладу, її соціальні функції. Кількісне зростання музейних закладів у Європі. Профільна структура національних музейних мереж. Склад музейних зібрань, засоби демонстрації пам'яток. Система обліку, збереження та дослідження музейних цінностей. Форми спілкування з музейною

аудиторією. Фахівці музейної справи – представники різних наукових дисциплін. Фіксація емпіричного досвіду музейництва та проблема теоретичного забезпечення. Роль приватного колекціонування в розвитку музейної справи. Державні заходи та громадські ініціативи в музейній сфері.

Розвиток музейної справи в другій половині ХХ ст.

Наслідки Другої світової війни для розвитку музейної справи. Початок міжнародного співробітництва в музейній галузі: створення ICOM. «Музейний вибух» 1960–1970-х рр.: передумови, сутність, наслідки. Існування музеїв «нового типу» одночасно із традиційними музеями, принципові відмінності в музейних моделях. Рівень теоретичного забезпечення музейної діяльності. Новий етап і форми міжнародної співпраці в музейній сфері. Використання музеями сучасних науково-технічних засобів. Новітнє розуміння музею та його соціальних функцій; нові критерії оцінки музейної діяльності. Реституція музейних цінностей як актуальна проблема та шляхи її вирішення. Роль електронних засобів інформації у сфері музейництва.

Особливості розвитку музейної справи в Америці

Особливості започаткування та еволюції музейництва в США та Канаді: специфічне культурно-історичне підґрунтя, основні етапи, корпоративна політика, елітарна та демократична тенденції, децентралізація та демократизація, поліфонічний характер музейної мережі, високий рівень музеологічних досліджень, велика ефективність використання новітніх науково-технічних засобів. Українська діаспора і музейне будівництво США та Канади. Зародження, становлення та основні етапи розвитку музеїв Латинської Америки. Специфічні особливості музейної мережі й організації музейництва латино-американських країн. Музеї світового значення на американському континенті.

Особливості розвитку музейної справи в Африці і Австралії

Африка: особливості музейної потреби серед місцевого населення та переселенців. Археологічна та мистецька спадщини, як основні об'єкти музеєфікації. Національні та місцеві музеї африканських країн. Особливе значення міжнародної допомоги для розвитку музейної справи на Африканському континенті.

Музейництво Австралії: специфічні умови й етапи становлення, профілізація музейної мережі, визначні музеї, перспективні проекти.

Доба Русі в історії музейної справи України

Науковці (Г. Скрипник, Ю. Омельченко, ін.) про початки в Україні домузейних форм нагромадження та використання історико-культурних цінностей. Підстави для зацікавлення: прагматичні, естетичні, династичні, меморативні. Складання культу «пам'ятних місць», виникнення, окрім матеріального та естетично-меморіального, також і пізнавального підходу. Світський спосіб нагромадження матеріальних цінностей: князівські скарбниці (інсигнії, клейноди, рукописи), скарби, цивільні феодальні скарби. Релігійний характер накопичення історико-культурних цінностей: церковні сховища як вміст релігійних реліквій, церковного начиння та ікон, книжкових зібрань.

Концепції Національного музею в Україні (XIX–XX ст.)

Виникнення ідеї створення Національного музею в Україні. Національний музей згідно визначень науковців НТШ (Львів): «розвій і зріст нашого народу». Представники харківської та київської музеєзнавчих шкіл і уявлення про Національний музей в Україні. Концепція Національного музею в контексті національної політики доби Визвольних змагань (1917–1921). Шляхи до створення Національного музею і причини не завершення його будівництва за вказаний період.

Університетські музеї ХІХ століття як прообраз майбутніх профільних музеїв

Природничі музеї (Львів: мінералогії (1852 р.), зоології (1884 р.), палеонтології (1904 р.); Харків: мінералогії, зоології (1807 р.); Київ: зоології (1834-1837); історичні музеї

(Київ: музеї старожитностей, нумізматики (1834-1837, археології); художні (Київ: образотворчого мистецтва (1834-1837); Харків: образотворчого мистецтва (1807 р); Одеса: «красних мистецтв», 1865). Шлях від навчально-допоміжних закладів до науково-дослідних. Проблеми систематизації, комплектування та експонування.

Представники української історичної науки на межі століть (XIX – XX) та їх вклад в розвиток музейництва в Україні

Археологічний музей Університету Св. Володимира і діяльність В. Антоновича: ведення інвентарних книг та екскурсійної роботи. М.Петров і розвой музею при Київській духовній академії. Проблеми комплектування і збереження фондів.

Доля українських музеїв за часів 2-ї Світової війни

Причини зменшення кількості музеїв на теренах Західної України після вересня 1939 р. Переформатування згідно радянської ідеології західноукраїнських музеїв згідно радянської ідеології. Зростання музейної мережі в радянській Україні напередодні червня 1941 р. Військові дії і проблеми евакуації музейних зібрань на Схід. Діючі музеї і виставкова діяльність на території України, окупованої фашистами. Вивезення колекцій на Захід напередодні визволення від України фашистської навали. Втрати музеїв України внаслідок Другої світової війни.

Відновлення музейної мережі в повоєнну добу (1944–1960 рр.)

Початки виставкової діяльності як основи включення пам'ятних місць збереження створення мережі «місць пам'яті», або історичних місць - поняття, яке включає в себе пам'ятники, музеї, заповідники, меморіали, топоніміку, місця, де важливі історичні події можна побачити, відчутти).

Вклад приватних музеїв України та їх власників у розвиток музеїв в Україні (від Б. Ханенко і Штейнгеля до О. Блещунова)

Особливості музейного законодавства в історії музейництва України (XIX–XX ст.). Специфіка становлення і розвитку музейного законодавства України в залежності від її історико-культурного розвою та впливу юридично-правової практики держав, до складу яких вона входила .

Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Вайдахер Ф. Загальна музеологія: Посібник / Перекл. з нім. В. Лозинський, О. Лянг, Х. Назаркевич. Львів : Літопис, 2003. 632 с.
2. Ванцак Б. С., Супруненко О. Б. Подвижники українського музейництва. Полтава : Світ, 1995. 136 с.
3. Дубровський В. В. Музеї на Україні. Харків. : Держ. вид-во України, 1929. 60 с.
4. Культурне будівництво в Українській РСР 1917–1927 рр. : зб. док. і матеріалів / кол. : Ю. Ю. Кондуфор ; упоряд. В. М. Волковинський, П. С. Гончарук, А. Д. Гришин ; Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Київ : Наук. думка, 1979. 667 с.
5. Культурне будівництво в Українській РСР (1917–1941 рр.) : зб. док. / [упоряд. : З. І. Зобіна, Г. О. Кравченко, Ю. Б. Медведєва та ін. ; ред. колегія : О. І. Євсєєв (ред.) та ін.]. Київ : Держполітвидав УРСР, 1959. 883 с.
6. Маньковська Р. В. Музейництво в Україні / НАН України ; Ін-т історії України. Київ, 2000. 140 с.
7. Надольська В. В. Історія музейної справи. Тестові завдання для самоконтролю : навч. посіб. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2021. 224 с.
8. Надольська В. В. Історія музейної справи: теорія, події, персоналії. Навч. посіб. Луцьк : ФОП Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф»TM, 2022. 230 с.

9. Свенціцький Іларіон. Про музеї та музейництво : (нариси і замітки). Львів : Діло, 1920. 14 с.
10. Слабошпицький М. Ф. Українські меценати: нариси з історії української культури. Київ : М. П. Коць : Ярославів Вал, 2001. 328 с.
11. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870–1910-і рр.; відп. ред С. І. Кот ; НАН України ; Ін-т історії України. Київ : Ін-т історії України, 2013. 373 с.
12. Федорченко В. К., Костюкова О. М., Дьорова Т. А., Олексійко М. М. Історія екскурсійної діяльності в Україні: навч. посіб. для студ. ВНЗ / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т туризму, економіки і права. Київ : Кондор, 2004. 166 с.
13. Шевченко В. В. Музеєзнавство: Навч. посібник для дистанційного навчання. Київ : Університет «Україна», 2007. 288 с.
14. Шидловський І. В. Історія музейної справи та зоологічних музеїв університетів України : [монографія] / за ред. Й. В. Царика ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Природн. секція ICOM України. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. 111 с.
15. Anderson Gail. Reinventing the Museum, Historical and Contemporary Perspectives on the Paradigm Shift. AltaMira Press, 2004. 402 p.
16. Bennett T. The Birth of the Museum: History, Theory, Politics. London: Routledge. 1995. 288 p.
17. Geoffrey D. Lewis. Museum. Encyclopædia Britannica. 2019. URL: <https://www.britannica.com/topic/museum-cultural-institution#ref341406>.
18. Hooper-Greenhill Eilean. Museums and the Interpretation of Visual Culture. Routledge, 2000. 216 p.
19. Hudson K. A Social History of Museums: What the visitors thought. London, 1975. 217 p.
20. Karp Ivan, Christine Mullen Kreamer, Steven Levine (eds.). Museums and Communities. Smithsonian Books, 1992. 624 p.

Інтернет-ресурси:

1. Британський музей. URL: <http://www.thebritishmuseum.ac.uk/>
2. Віртуальні екскурсії музеями та історичними місцями (проект Національної історичної бібліотеки України). URL: <https://nibu.kyiv.ua/virttour/?fbclid=IwAR1NZNu-uDgjCN2Dy1CWgmtCwT6KBWKYM5pfUJwr38GSMDMHDOSImnhHcnc>
3. Колекції більше 2000 музеїв світу. URL: <https://artsandculture.google.com/partner>
4. Лувр. URL: <http://www.louvre.fr/llv/commun/home.jsp>
5. Музеї Ватикану. URL: <http://www.christusrex.org/www1/vaticano/0-Musei.html>
6. Музей Метрополітен. URL: <http://www.metmuseum.org/>
7. Прадо. URL: <http://www.museodelprado.es/>
8. Стара пінакотека. URL: <http://www.pinakothek.de/alte-pinakothek>
9. Уфіцці. URL: <http://www.polomuseale.firenze.it/uffizi/>
10. Музейний портал. URL: <https://museum-portal.com/ua/index>
11. Музейний простір Волині. URL: <http://volyn-museum.com.ua/>
12. Музейний простір України. URL: <http://prostir.museum/>
13. Міжнародна Рада музеїв. URL: <http://icom.museum/>
14. Музеї світу. URL: <http://www.globmuseum.info/>

УКРАЇНА: ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА, МЕНТАЛЬНІСТЬ

Стародавнє населення України у ранньозалізну добу

Кіммерійці. Скіфи: розселення, заняття та побут. Основні етапи історичного розвитку Скіфії. Сармати на території сучасної України. Осіле землеробське населення українського Лісостепу та Полісся.

Давні слов'яни на території України

Історичні джерела про походження та основні етапи етногенезу давніх слов'ян. Суспільна організація, господарство та побут давніх слов'ян. Стосунки слов'ян із сусідніми народами.

Виникнення держави у східних слов'ян та основні етапи її історичного розвитку

Історичні передумови виникнення держави у східних слов'ян. Давньоруська держава за перших князів (Олега, Ігоря, Ольги та Святослава). Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток Києво-Руської держави за Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Основні тенденції розвитку Київської Русі у 1054–1113 рр. Володимир Мономах, його внутрішня та зовнішня політика. Київська Русь у другій половині 20-х – на початку 30-х рр. XII ст.

Трансформація державно-політичного устрою Давньоруської держави та основні тенденції її політичного та соціально-економічного розвитку у період роздробленості

Причини роздробленості Давньоруської держави. Основні тенденції розвитку Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Боротьба за Київ у середині XII ст. Русь і половці у період роздробленості. Завоювання руських князівств монголо-татарами.

Галицько-волинська держава у часи правління Данила Галицького

Боротьба Данила Романовича за владу у Галицько-Волинському князівстві та його утвердження на князівському престолі. Внутрішня політика Данила Галицького. Основні напрями зовнішньої політики. Коронація Данила Романовича. Боротьба за визволення галицько-волинських земель з-під монголо-татарського іга.

Українські землі під владою Литви

Захоплення Литовським князівством Волині, Чернігово-Сіверщини. Поділля і Київщини з Переяславщиною. Вплив культури руських земель на Литву. Кревська унія (1385 р.). Островська угода 1392 р. Становлення політико-адміністративного устрою та управління на Україні. Зміцнення Великого князівства Литовського за князювання Вітовта. Ліквідація удільних князівств. Литовські Статути (1529, 1566 і 1588 рр.)

Соціально-економічний розвиток України наприкінці XIV – першій половині XVII ст.

Стан сільського господарства. Зростання феодального землеволодіння. Фільваркова система господарства. Категорії селянського населення. Посилення феодально-кріпосницького гноблення (форми феодальної ренти, закріпачення селян і зростання визиску їх). Волочна поміра (1557 р.). Ремесла і промили. Цехи. Міста. Магдебурзьке право. Соціальна структура міського населення. Внутрішня і зовнішня торгівля. Юридичне оформлення кріпосного права. Литовський Статут 1588 р.

Формування української народності Люблінська унія 1569 р.

Умови формування. Розвиток української мови. Виникнення та поширення назви «Україна». Термін «Мала Русь». Етапи формування української народності.

Загарбання шляхетською Польщею Київщини, Волині, Брацлавщини. Українські землі після Люблінської унії. Річ Посполита.

Виникнення козацтва. Запорізька Січ та її прогресивна роль в історії України

Територія, умови і джерела формування козацтва. Соціальна нерівність у середовищі козацтва. Виникнення запорізької січі та її устрій. Символіка. Воєнне мистецтво козацтва.

Зв'язки запорізького та донського козацтва. Боротьба козацтва проти турецько-татарської агресії. Утворення реєстрового козацтва. заняття і побут козаків. Культурне життя на Запорізькій Січі (освіта, релігія, архів Коша Запорізької Січі). П. Сагайдачний.

Визвольна війна в Україні середини XVII ст. (Хмельниччина 1648–1657 рр.)

Передумови, причини та характер Хмельниччини. Зиновій Богдан Хмельницький: нові штрихи до політичного портрету. Перші перемоги: від Жовтих Вод до Замостя. Збарасько-Зборівська кампанія 1649 р. «Реєстр Війська Запорозького». Битва під Берестечком та інші бої. Українсько-російська угода 1654 р. «Переяславська легенда». Віленське перемир'я 1656 р. Останні дні та смерть Б.Хмельницького 1657 р. Місце Хмельниччини в історії України та Європи.

Руїна

Геополітичні причини руїни. Іван Виговський. Юрій Немирич та його ідея “Великого князівства Руського”. Гадяцький трактат. Юрій Хмельницький. Переяслав – 2. Слободищеньський трактат 1660 р. Чорна рада 1663 р. Спроба встановлення нового контролю над Україною згідно Батуринських статей 1663 р. та Московський статей 1665 р. за Івана Брюховецького. Гетьман Петро Дорошенко – «сонце Руїни». Гетьманування Д.Многогрішного та І.Самойловича. Підпорядкування Київської митрополії московському патріархатові.

Гетьманщина в останній чверті XVII – 80-х рр. XVIII ст.

Гетьманщина: термінологія, періодизація та історіографія. Політична історія козацького Гетьманату від Івана Мазепи до Кирила Розумовського. Північна війна і українські землі: між Росією, Швецією та Польщею. Соціально-економічна політика Івана Мазепи. Український сепаратизм 1708 р. Гетьманування Пилипа Орлика на вигнанні «Пакти і конституції відносно прав і вольностей Війська Запорозького ...» 1710 р. Українська козацька держава за гетьманування Івана Скоропадського та Павла Полуботка. Перша Малоросійська колегія. Спроба відновлення козацької автономії за Данила Апостола. «Правління гетьманського уряду». «Золота осінь» козацького Гетьманату – гетьманування Кирила Розумовського. Ліквідація автономії Гетьманщини.

Запорізька Січ у другій половині XVII – XVIII ст.

Військо запорозьке низове в період Хмельниччини і Руїни. Боротьба проти турецько-татарської. Кошовий отаман Іван Сірко. Запоріжжя доби Івана Мазепи. Повстання Петра Іваненка (Петрика). Кошовий-мазепинець Кость Гордієнко. Зруйнування Січі 1709 р. Кам'янська і Олешківська Січі. Суспільно-політичний устрій Нової (Покровської) Січі на р. Підпільній. Господарство Запоріжжя. Митна політика Коша. Запорізькі зимівники. Причини, привід та ліквідація Запорізької Січі 1775 р. і подальша доля запорозців.

Народно-визвольні рухи в Україні XVIII ст.

Політичні та суспільно-економічні передумови загострення визвольної боротьби: національне та селянське питання. Перші гайдамацькі виступи на Правобережжі у першій половині XVIII ст. Зародження і розвиток опришківського руху в Карпатському регіоні. Апогей опришківства у 1738–1745 рр. Олекса Довбуш. Селянські рухи на Лівобережжі та Слобожанщині. Причини, початок та три етапи Коліївщини 1768 р. Максим Залізняк та Іван Гонта. Повстання в с.Турбях 1789–1793 рр. Проблема соціального бандитизму.

Правобережна Україна у XVIII ст.

Адміністративно-політичний устрій. Шляхетське землеволодіння. Міста. Розвиток сільських ремесел, промислів і мануфактур. Торгівля. Повстання 1702-1704 рр. і Росія.

Гайдамацький і опришківський рух. Загострення релігійної боротьби. Мелхіседек Значко-Яворський. Коліївщина 1768 р. Максим Залізняк та Іван Гонга. Участь російських військ у придушенні повстання.

Приєднання Київщини, Брацлавщини, Поділля та Східної Волині до Росії.

Культура України у XVIII ст.

Освіта та наука. Книгодрукування. Фольклор. Література. Мова. Театр. Музика. Архітектура. Образотворче мистецтво. Матеріальна культура. Побут. Звичаї.

Соціально-економічний розвиток українських земель в Російській імперії (перша половина XIX ст.)

Інкorporація українських земель до складу Російської імперії наприкінці XVIII - на початку XIX ст.

Адміністративно-територіальний устрій. Ліквідація Литовського статуту (1831 р.) та Магдебурзького права (1835 р.). Наслідки політико-адміністративних нововведень.

Сільське господарство. Панщина. Криза поміщицького господарства. Переростання середньовічної промисловості у індустріальну. Становлення буржуазних відносин. Початок машинобудування в Україні. Технічна революція в українській промисловості. Формування українського ринку.

Загострення соціальних суперечностей. Устим Кармелюк. Київська козаччина. Формування буржуазії та робітничого класу.

Національно-культурне відродження Наддніпрянської України (кінець XVIII – початок XIX ст.)

Початок українського національного відродження як відгук ідей французької революції та поширення романтизму. Формування національної інтелігенції.

Україна у війні 1812 р. Становлення українознавства як науки Перші мовознавчі дослідження в українознавстві. Формування наукових центрів. Популяризація минулого України у творах російських і українсько-російських літераторів.

Політизація українського національного руху в Російській імперії (перша половина XIX ст.)

Діяльність масонських організацій. Декабристський рух в Україні. Політичний гурток у Харкові і політизоване вольнодумство в Ніжинській гімназії. Спроби об'єднання польською і українською визвольних рухів у 30-х роках. Кирило-Мефодіївське товариство. Теоретичне обґрунтування української ідеї та перша українська політична програма в XIX ст. Т. Г. Шевченко Суспільна думка як відгук на революційні події в Західній Європі.

Західноукраїнські землі в імперії Габсбургів (перша половина XIX ст.)

Інкorporація західноукраїнських земель до складу імперії Габсбургів. Початок національного відродження. Шкільна справа. Просвітницька діяльність. «Клерикальне товариство» Івана Могілянського. «Українська школа» в польській літературі. «Руська трійця». Маріан Шашкевич. Іван Вагилевич. Яків Головацький. Альманах «Русалка Дністрова».

Економічна політика австрійського уряду. Сільське господарство. Міста. Ярмарки. Львів. Контрактові ярмарки. Селянство.

Північна Буковина, Закарпаття.

Революція 1848 р. Ліквідація панщини. «Головна руська рада». «Руський собор». Слов'янський конгрес. Селянський рух за проведення реформи. Боротьба за автономію Східної Галичини. Збройне повстання у Львові. Закарпаття та Північна Буковина під час революції 1848–1849 рр. у Австро-Угорщині.

Надніпрянська Україна після скасування кріпосного права.

Реформи 70–80-х років XIX ст.

Україна в Кримській війні 1854–1855 рр. Скасування кріпосного права. Проведення реформи 1861 р. у життя. Вплив реформи на економіку селянського господарства. Малоземелля селян. Україна - основний регіон Російської імперії у виробництві зернових. Зміни в політико-правовому становищі селянства.

Демократичні реформи 60-70-х років. Земська реформа 1864 р. Судова реформа 1864 р. Реформа народної освіти. Реформа вищої школи. Посилення контролю за видавничою діяльністю. Удосконалення системи міського правління. Військова реформа 1864 р.

Індустріалізація економіки в другій половині XIX ст.

Розвиток залізничного та іншого транспорту. Розвиток гірничодобувної промисловості. Завершення промислового перевороту. Становлення металургійної та металообробної індустрії. Розвиток машинобудування. Капіталізація харчової та легкої промисловості. Розвиток міст. Особливості торгівлі. Ярмарки.

Особливості економічного розвитку. Колоніальний характер політики Російської держави в Україні. Боротьба робітників за свої права. «Південноросійський союз робітників».

Волинь в умовах індустріалізації економіки Росії.

Громадівський та земський рух (друга половина XIX ст.)

Українська громада в Петербурзі. Журнал «Основа». Перший етап громадівського руху. «Українська громада». Хлопомани. «Черниговский листок». «Земля і воля». Польське повстання 1863-1864 рр. і відгуки на нього в Україні.

Другий етап громадівського руху. «Киевский телеграф». Земський указ 1876 р. «Киевская старина».

Михайло Драгоманов. Активізація громадівського студентського руху в 90-х роках. «Братерство тарасівців». Опозиційна діяльність земств.

Політична діяльність організацій, гуртків і груп (друга половина XIX ст.)

Харківське-Київське таємне товариство 1856–1860 рр. Народницький рух 1871–1878 рр. Рух радикалів-демократів (народників) у 1879–1889 рр. Зв'язки громадівських і народницьких організацій. Поширення марксизму і зародження соціал-демократизму.

Зміни в соціальній та національній структурі українського суспільства (друга половина XIX ст.)

Загальна чисельність та соціальний склад населення. Формування української буржуазії. Національні меншини. Міграція українського населення в межах Російської імперії. Українці в Казахстані, Середній Азії, Сибіру, на Далекому Сході і в Приморському краї.

Східна Галичина, Північна Буковина та Закарпаття - колоніальні володіння Австро-Угорської імперії (друга половина XIX – початок XX ст.)

Поміщицьке землеволодіння. Селянство. Початок трудової еміграції Еміграція в США, Канаду, Аргентину. Сезонна еміграція до Німеччини і Саксонії.

Економічне поживлення 60-х років XIX ст. Залізничне будівництво. Становлення фабрично-заводської промисловості в 70-90-х роках. Іноземний капітал. Українська буржуазія. Діяльність українських кредитних товариств і організацій. Нафтові промисли Борислава і Дрогобича. Вугледобувна промисловість. Солеварні підприємства. Лісопереробна промисловість. Харчова промисловість. Міста. Робітничий клас.

Західноукраїнські землі - центр національно-визвольного руху (друга половина XIX – початок XX ст.)

Політичні зміни в Австро-Угорській імперії після революції 1848–1849 рр. Українські делегати в Галицькому сеймі. Помилковість ідеології вірно підданства українців імперії Габсбургів. «Москвофільство». «Руська Рада» - політична організація «москвофілів». «Народовці». Культурно-просвітницька діяльність. «Русько-українська радикальна партія». І.Франко. М.Павлик. Націонал-демократична партія в політичному житті краю. Соціал-демократична партія. «Русько-католицький союз». Парламентська діяльність українців. Студентський та молодіжний рух. Українські національні-спортивні організації «Сокіл», «Січ», «Пласт». Становище українців Північної Буковини та Закарпаття. Культурна діяльність.

Надніпрянська Україна на початку XX ст.

Розвиток промисловості. Утворення монополій. Ріст робітничого класу. Становище пролетаріату. Сільське господарство. Столипінські реформи. Русифікаторська політика російського самодержавства в Україні. Наростання політичної боротьби пролетаріату. Посилення селянських виступів. Опозиційний рух ліберальної буржуазії.

Національний рух. Виникнення українських політичних партій.

Загострення суспільної кризи.

Україна в Першій світовій війні

Початок Першої світової війни. Українські землі напередодні війни. Плани Антанти і Троїстого союзу щодо України. Заснування Головної української ради у Львові. Створення Союзу визволення України. Формування легіону Січових стрільців. Ставлення до війни на Надніпрянщині. Воєнні дії на території України 1914 р. Захоплення російськими військами Галичини та Північної Буковини.

Українські землі в 1915-1917 рр. Воєнні дії на території України в 1915-1917 рр. Бойовий шлях легіону УСС. Участь української інтелігенції в діяльності громадських товариств і комітетів з допомоги жертвам війни. Національний рух у Надніпрянській і Західній Україні. Назрівання глибокої економічної та політичної кризи в Російській та Австро-Угорській імперіях.

Українська революція

Початок Української революції. Україна напередодні 1917 р. Початок революції. Утворення Центральної Ради, її склад і політична програма. М.Грушевський. Початок українізації армії. Виникнення Вільного козацтва.

Проголошення автономії України. Наростання політичної боротьби в Україні у липні-жовтні 1917 р. Політичні партії в боротьбі за вплив на населення. Український національний Конгрес. II Всеукраїнський військовий з'їзд. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального секретаріату. В.Винниченко. II Універсал Центральної Ради. Збройний виступ самостійників. «Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату Тимчасового уряду на Україні». Послаблення позицій Центральної Ради. Здобутки і прорахунки Центральної Ради в державотворчому процесі та соціальній політиці. Корніловський заколот і Україна. Загострення конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом Росії. «Демократична нарада» і позиція Центральної Ради. З'їзд народів Росії в Києві.

Проголошення Української Народної Республіки. Підсумки виборів до Установчих зборів в Україні. Тактика більшовиків в Україні. Встановлення контролю Центральної Ради над Києвом. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки. Досягнення і невдачі Центральної Ради у зовнішній політиці.

Війна радянської Росії з Українською Народною Республікою. Проголошення незалежності УНР. Ультиматум російського Раднаркому і початок війни більшовиків із

Центральною Радою. Проголошення у Харкові радянської влади. Похід більшовицьких військ на Київ. Бій під Кругами. IV Універсал Центральної Ради та проголошення незалежності УНР. Перша спроба радянзації України. Регіональні «республіки». Ставлення населення до політичних сил в Україні.

Україна в боротьбі за збереження державної незалежності (1918–1920 рр.)

Українська держава. Мирний договір у Брест-Литовську. Вступ німецько-австрійських військ в Україну. Конфлікт Центральної Ради з німецько-австрійською адміністрацією і консервативними колами України. Прийняття Конституції УНР. Гетьманський переворот. Причини падіння Центральної Ради.

Гетьман П.Скоропадський і його уряд. Внутрішня та зовнішня політика Української держави. Ставлення політичних партій до гетьманського режиму. Селянські повстання влітку і восени 1918р. Анулювання РСФРР Брестського миру та наслідки цієї акції для України.

Директорія УНР. Утворення Директорії. Відновлення УНР. Політичний курс Директорії. С.Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на Півдні України. Розклад армії УНР. Активізація військових дій радянської Росії з УНР. Причини поразки Директорії.

Західно-Українська Народна Республіка (ЗУНР). Проголошення ЗУНР. Є.Петрушевич. Організація держави на західноукраїнських землях. Злука УНР і ЗУНР. Польсько-український конфлікт. Створення Української Галицької армії. Наступ польських військ і відхід української армії до Збруча. Причини поразки ЗУНР. Поглинення Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними державами.

Політика радянського уряду в Україні у 1919 році. Формування більшовицького режиму в Україні. Х.Раковський. Політичний курс більшовиків в Україні у 1919 р. Націоналізація промисловості. Аграрна реформа. Продовольча диктатура, її суть. Селянські виступи. Становище українських партій.

Україна в другій половині 1919 року. Наступ білогвардійців в Україні. Контрнаступ об'єднаних українських армій. Поразка армії УНР. Денікінський режим. Боротьба в білогвардійському підпіллі. Контрнаступ радянських військ і поразка денікінців.

Україна на початку 1920 року. Відновлення більшовицького режиму. Формальне визнання радянською Росією незалежності УСРР. Всеукраїнським. Вибори до рад. Відновлення політики «воєнного комунізму» в економіці та суспільному житті. Напрямки комуністичного руху в Україні (КП(б)У, УКП (б), УКП).

Варшавська угода та її наслідки. Більшовицько-польська війна і Україна. Варшавська угода між УНР і Польщею. Наступ польсько-українських військ і взяття Києва. Польський режим і ставлення до нього населення. Відступ польсько-українських військ. Ризький мир. Припинення боротьби регулярних українських військ.

Розгром військ Врангеля і махновців. Початок наступу військ Врангеля. Україна у планах Врангеля. Поразка врангелівців. Терор у Криму. Розгром махновського руху.

Культура і духовне життя в Україні 1917-1920 років. Чинники розвитку культури в 1917-1920 рр. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Загальноосвітня школа за Центральної Ради, Гетьманату Т.Скоропадського, Директорії. Освітня політика більшовиків. Стан науки. Відкриття Української Академії наук (УАН) і національних університетів у період Української держави. Нові тенденції в розвитку культури. Визначні українські письменники. Театральне, музичне і хорове мистецтво та їх кращі представники. Українська Академія мистецтв. Радянський план монументальної пропаганди і початок його виконання. Ставлення більшовиків до старовини.

Українська СРР в умовах нової економічної політики (1921–1928 рр.)

Економічне і соціальне життя в роки непу. Внутрішнє і міжнародне становище. Політична криза на початку 1921 р. Державний статус України в 1921–1922 рр. Юридичне оформлення Союзу РСР. Статус УСРР у складі Радянського Союзу. Ставлення політичних сил і населення України до її членства в СРСР. Неп і особливості його впровадження в Україні. Причини і масштаби голоду 1921–1923 рр. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим. Наслідки нової економічної політики. Відбудова народного господарства. Початок курсу на індустріалізацію.

Культура і духовне життя в роки непу. Політика більшовиків у царині культури. «Українізація» (коренізація). Г.Гринько, О.Шумський, К.Скрипник. Опір «українізації». Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Література і мистецтво. Українське національне відродження в літературі та його провідники. С.Єфремов. Літературно-художні об'єднання. Літературна дискусія 1925–1928 рр. М.Хвильовий. Образотворче мистецтво. Кінематограф. О.Довженко. Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної православної перзі (УАПЦ).

Радянська модернізація України (1929–1938 рр.)

Сталінська індустріалізація України. Перехід до форсованої індустріалізації. Директивне господарювання. Результати перших п'ятирічок. Промисловість України напередодні Другої світової війни.

Суцільна колективізація в Україні. Перехід до прискореної колективізації. Доля приватних сільських господарів та їхніх господарств. Зміна ставлення радянської держави до заможного селянства. «Ліквідація куркульства як класу».

Голодомор 1932–1933 років в Україні. Причини й передумови голодомору. «Закон про п'ять колосків». Посилення «хлібозаготівель» та їх суть. Масштаби та наслідки голодомору.

Громадсько-політичне життя. Зміни в соціальному складі населення. Соціальні деформації. Конституція УРСР 1936 р. Судові процеси. «Шахтинська справа». «Спілка визволення України». Масові репресії та їх жертви.

Стан культури в Україні у 30-ті роки. Становище у галузі освіта. Наука. Діяльність Академії наук. Видатні досягнення українських учених. Труднощі в розвитку науки. Художня література і мистецтво. «Розстріляне відродження». Театральне мистецтво. Доля кобзарства і лірництва. Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і нищення храмів, культового майна і споруд.

Західноукраїнські землі в 1921–1938 рр.

Українські землі у складі Польщі. Правовий статус Східної Галичини. Становище українських північно-західних земель (Волинь, Полісся, Підляшшя) і українського населення. Характер промисловості. Українська кооперація. Аграрні відносини. Економічне становище населення. Створення УВО та її діяльність. Є.Коновалець. «Пацифікація». Політичні партії у Східній Галичині (Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО). Компартія Західної України ('КПЗУ). Організація українських націоналістів (ОУН). Методи діяльності ОУН. С.Бандера. Інтегральний націоналізм. Д.Донцов.

Українські землі у складі Румунії. Поглинення українських земель Румунією. Характер політики румунського уряду щодо українців. Татарбунарське повстання. Політичні партії на українських землях. Українська національна партія.

Закарпаття у складі Чехословаччини. Вхідження Закарпаття до складу Чехословаччини. Особливості політичної боротьби в Закарпатті: русофільство, русинство, українофільська течія. Надання автономії Карпатській Україні. Проголошення незалежності Карпатської України. А. Волошин,

Україна під час Другої світової війни (1939–1945 рр.)

Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі. Радянсько-німецький пакт про ненапад 23 серпня 1939 р. Таємний протокол до нього. Початок Другої світової

війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України; включення останньої до складу СРСР і возз'єднання з Українською РСР. Входження Бессарабії та Північної Буковини до СРСР. Включення до складу Української РСР Північної Буковини і придунайських українських земель. Радянізація західних областей України.

Окупація України військами Німеччини та її союзників. Напад Німеччини на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Україна в планах окупантів. Відступ Червоної армії. Мобілізаційні заходи 1941 р. в Україні. Евакуація в східні райони СРСР. Оборонні бої влітку-восени 1941 р. Поразка Південно-Західного фронту. Невдалі спроби контрнаступу під Харковом. Продовження наступу німецьких військ на Півдні.

Окупаційний режим і розгортання руху Опору в Україні. Розчленування України, план «Ост». Нацистський «новий порядок». Концтабори і масові розстріли. Голокост. Економічне пограбування України. Вивезення працездатного населення на примусові роботи до Німеччини. Розгортання руху Опору та його течії в Україні. Радянське підпілля і партизанський рух 1941–1942 рр. Оунівське підпілля 1941–1942 рр. Створення Української повстанської армії (УПА).

Україна 1943 р. Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок вигнання окупантів з України. Курська битва. Продовження наступу на Лівобережжі. Падіння «Східного валу». Мобілізаційні заходи 1942–1943 рр., їх особливості та наслідки. Боротьба з ворогом на окупованій території. Діяльність радянських партизанських загонів і підпілля. Політична еволюція ОУН. Стосунки між радянськими та польськими партизанами, УПА і Армією Крайовою. Евакуйовані підприємства в тилу. Героїчна праця українців. Внесок українських учених і діячів освіти і та культури в Перемогу.

Україна на завершальному етапі війни (1944–1945). Січнево-лютневий наступ 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва. Весняний наступ Українських фронтів. Кримська наступальна операція. Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен. Завершення вигнання окупантів з України. Завершальний етап боротьби в тилу. Радянський партизанський рух. ОУН та УПА на завершальному етапі війни. Становище в західних областях України. 9 травня – День Перемоги. Завершення Великої Вітчизняної війни. Втрати України в роки війни.

Культура України в роки війни. Освіта. Наука. Українська преса. Евакуація вузів та їх діяльність у радянському тилу. Література і мистецтво. Внесок представників творчої інтелігенції у перемогу над Німеччиною та її союзниками.

Післявоєнна відбудова і розвиток України в 1945–на початку 1950-х рр.

Україна в період повоєнної відбудови. Внутрішньополітичне та економічне становище України. Адміністративно-територіальні зміни. УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій. Перехід до мирного будівництва. Особливості відбудови промисловості. Післявоєнне село. Голод 1946–1947 рр., його причини, масштаби й наслідки. Матеріальне становище населення.

Радянізація західних областей України. Відновлення радянської влади в західних областях України. Колективізація західноукраїнського села. Доля Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Боротьба ОУН та УПА. Р.Шухевич (Тарас Чупринка). Операція «Вісла» Наслідки радянізації.

Культурне життя в Україні у другій половині 40-на початку 50-х рр. Відбудова системи освіти. Впровадження обов'язкового семирічного навчання дітей. Наука. Розгром генетики та «лисенківщина» в Україні. Розвиток літератури і мистецтва. Становище творчої інтелігенції. Боротьба влади з «космополітизмом».

Україна в умовах десталінізації (1953–1964 рр.)

Україна на початку 50-х рр. Внутрішньополітичне становище України на початку 50-х рр. Початок десталінізації в Україні. Входження Кримської області до складу УРСР. Стан промисловості. Укрупнення колгоспів.

Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні 1953–1964 рр. XX з'їзд КПРС і Україна. Початок політичних реабілітацій. Наростання опору десталінізації з боку сталіністських сил. Масштаби демократизації державного життя. Ставлення в суспільстві до діяльності М. Хрущова. Робітничі виступи. Позиція вищого партійного керівництва України при усуненні М. Хрущова від влади. Л. Брежнєв і Україна. Розширення повноважень України у складі СРСР.

Стан економіки України наприкінці 50-у першій половині 60-х років. Раднаргоспи, їх вплив на економічний розвиток України. Розвиток машинобудування. Стан легкої та харчової промисловостей. Аграрна політика наприкінці 50-у першій половині 60-х рр. Обмеження індивідуальної грудової діяльності селянства. Рівень життя населення. Стан продовольчого і товарного забезпечення

Культура і духовне життя в Україні. Ідеологізація культурного життя. Посилення русифікації. Науково-технічна революція і наука в Україні. Розеток кібернетики. Стан суспільних наук. Початок десталінізації та пошвавлення літературно-мистецького життя. «Відлига». «Шістдесятники»: В. Симоненко, Л. Костенко, Є. Сверстюк, І. Світличний, І. Драч та ш. Музичне мистецтво. Живопис, архітектура, театр.

Національно-визвольний рух в Україні у післявоєнний час. «Українська робітничо-селянська спілка». Л. Лук'яненко. І. Кандиба. Клуб творчої молоді у Києві. А. Горська. В. Чорновіл. Стаття І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?».

Україна у період загострення кризи радянської системи (середина 60–початок 80-х рр. XX ст.)

Політико-ідеологічна криза радянського ладу в Україні. Ідеологічні орієнтири партійно-державного керівництва та їх ілюзорність. Зростання всевладдя комуністичної партії. Криза партійно-державного керівництва в СРСР і УРСР. Дві лінії в українському керівництві: націонал-комуністична і проімперська. Усунення П. Шелеста. В. Щербицький. Політико-правовий статус України у складі СРСР. Конституція УРСР 1978 р.

Стан економіки України та визрівання економічної кризи. Спроби реформування економіки в другій половині 60-х років та причини її невдач. Особливості індустріального розвитку УРСР. Економіка України в загальносоюзному комплексі. Визрівання економічної кризи. Деструктивні процеси на селі.

Етносоціальні процеси та рівень життя населення. Зміни чисельності, соціальною та національного складу населення України. Рівень життя трудящих мас. Шляхи розв'язання житлової проблеми. Здобутки і проблеми розвитку соціальної сфери. Привілейоване становище партійно-державної номенклатури.

Опозиційний рух. Причини активізації опозиційного руху в другій половині 60-на початку 70-х років. В. Стус. М. Руденко. О. Тихий. М. Литвин. В. Марченко. Форми діяльності дисидентів. Репресії проти правозахисників. Утворення Української Гельсінської спілки (УГС) та її діяльність. Релігійне дисиденство. В. Романюк. Посилення переслідувань опозиції наприкінці 70-ка початку 80-х років.

Культура і духовне життя. Народна освіта. Русифікація в Україні. Середня спеціальна та вища школа. Становище науки: здобутки і проблеми. Зростання ідеологічного тиску на освіту і науку. Розвиток літератури. Формування опозиційних напрямків і репресії щодо письменників. Основні тенденції розвитку українського мистецтва. Наступ тоталітаризму на українську культуру.

Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України

Перебудова в Радянському Союзі й Україна. Необхідність суспільних перетворень. Прихід до влади М. Горбачєва. Початок «перебудови», її особливості в Україні. Поглиблення перебудовчих процесів і падіння авторитету компартії України. Чорнобильська катастрофа - національна трагедія України. Наростання економічної кризи в Україні у першій половині 80-х років.

Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х років. Провал політики прискорення. Спроби реформування економіки наприкінці 80-х років, причини їх невдач. Фінансове становище і рівень життя населення. Загострення економічної кризи у 1989-1990 рр. Неспроможність союзних структур здійснювати ефективне управління економікою республіки.

Розгортання національно-визвольного руху в Україні. Загострення національного питання в СРСР у другій половині 80-х років. Активізація національного руху в Україні. Формування національних громадських організацій і об'єднань. Початок релігійного відродження. Активізація діяльності заборонених церков. Розгортання робітничого руху. Шахтарський страйк 1989 р. Формування Народного руху України.

Спроби політичних реформ і зростання активності українського суспільства. Реформи в політичній системі СРСР. Гласність і лібералізація. Політичні зміни в Україні. Зростання народної ініціативи. Мітинги та демонстрації. Формування багатопартійної системи. Розклад компартії України. Демплатформа.

Формування передумов незалежності України. Політичні передумови суверенізації. Вибори до Верховної Ради УРСР 1990 р. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Політична конфронтація восени 1990 р. Провал спроб збереження федерації радянських республік. Суверенізація України.

Здобуття Україною незалежності. Суспільно-політичні процеси у першій половині 1991 р. Спроби державного перевороту в СРСР 19 серпня 1991р. ДКНС і Україна. Проголошення незалежності України. Референдум і грудня 1991 р. і вибори Президента України. Розпад СРСР.

Україна в умовах незалежності

Початок державотворчих процесів. Об'єктивна необхідність державотворення. Особливості розбудови законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. Л.Кравчук – Президент України. Формування місцевих органів влади і самоврядування. Проблеми розбудови української державності. Дострокові вибори в 1994 р. Президента та Верховної Ради України.

Державотворчі процеси в Україні в 1994–2001 рр. Вибори 1994 р. Л. Кучма - Президент України. Діяльність нового складу Верховної Ради. Вибори до Верховної Ради України 1998 р. Президентські вибори 1999 р. Формування більшості у Верховній Раді. Всеукраїнський референдум (квітень 2000 р.).

Конституційний процес в Україні. Конституція України 1996 р. Конституційний процес наприкінці 80 – у першій половині 90-х років: здобутки, проблеми. Конституційний договір 1995 р. Прийняття Конституції України (1996 р.)

Економічне життя України в першій половині 90-і років. Зміни умов розвитку економіки після розпаду СРСР. Спроби реформування економіки і причини їх невдач. Становлення індустріального комплексу та аграрного виробництва. Роздержавлення, приватизація та фінансова система України, Загострення економічної кризи.

Сучасний стан, проблеми української економіки та пошук шляхів їх розв'язання. Основні тенденції розвитку української економіки в другій половині 90-х років. Фінансова та макроекономічна стабілізація. Суперечності здійснення аграрної реформи. Проблеми і прорахунки у реформуванні економіки. Пошуки шляхів виходу з економічної кризи.

Етносоціальні процеси та рівень життя населення України. Демографічні зміни. Падіння рівня життя населення. Соціальна диференціація суспільства. Стан навколишнього середовища. Міжнаціональні відносини. Етнічні меншини України.

Духовне розкріпачення і початок національного відродження. Релігійне життя України в умовах незалежності. Історичні передумови духовного розкріпачення. Повернення історичної пам'яті народу. Зростання соціальної активності інтелігенції. «Закон про мови» та проблеми його реалізації. Релігійне життя на початку 90-х років. Розкол українського православ'я та його наслідки. Особливості релігійного життя в Україні на межі тисячоліть.

Культурні процеси в незалежній Україні Історичні умови розвитку культури. Стан та проблеми освіти. Реформування освітньої сфери. Наука незалежної України. Українська література. Здобутки мистецтва. Фізична культура, спорт. Проблеми розвитку української культури та пошук шляхів їх подолання.

Зовнішня політика та міжнародні зв'язки незалежної України. Вихід України на міжнародну арену. Основні принципи зовнішньої політики. Ядерне роззброєння. Участь діяльності міжнародних організацій. Співробітництво незалежної України з іноземними державами.

Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Баран В. К. Україна після Сталіна: Нарис історії 1953–1985 рр. Львів, 1992. 124 с.
2. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів, 2003. 670 с.
3. Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.) Київ, 1999. 304 с.
4. Баран В. К., Токарський В. В. Україна: західні землі: 1939–1941 рр. Львів, 2009. 446 с.
5. Бойко, О. Д. Історія України [Текст] : підручник для студ. вищ. навч. закл. 5-те вид., доповн. Київ: Академвидав, 2014. 720 с.
6. Брицький П. П. Україна у Другій світовій війні (1939–1945 рр.). Чернівці, 1995. 210 с.
7. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. Київ: Заповіт, 1997. 344 с.
8. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття: Навчальний посібник. Київ: Генеза, 1996. 360 с.
9. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / Редкол.: П.С.Сохань (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 1991. (Пам'ятки іст. думки України). Т. 1. 1994. 736 с.
10. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? Київ: Т-во «Знання» України, 1990. 68 с.
11. Давня історія України [Текст] : в 3 т. / ред. кол. П. П. Толочко [та ін.] ; НАН України, Ін-т археол. Київ : Наукова думка, 1997 . Т. 3 : Слов'яно- Руська доба / Ю. С. Асєєв [та ін.]; ред. П. П. Толочко. [Б. м.]: [б.в.], 2000. 695 с.
12. Давня історія України: в 3-х томах. Том 2 : Скіфо-антична доба / Відповід. ред. С. Д. Крижицький / Голова ред. кол. П. П. Толочко. Київ : Наукова думка. 1998. 496 с.
13. Давня історія України: в 3-х томах. Том 1: Первісне суспільство / Відповід. ред. В. Н. Станко; Голова ред. кол. П. П. Толочко. Київ: Наукова думка. 1997. 560 с.
14. Дашкевич Я. Україна і Схід / Упоряд. Г. Сварник, А. Фелонюк; НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Львівське відділення; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. 960 с.
15. Дейвіс Н. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ, Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с.
16. Єкельчик С. Історія України: становлення модерної нації / За ред. М. Климчука; Авториз. пер.з англ. А. Цимбал. Київ: Laugus, 2011. 376 с.
17. Залізняк Л. Стародавня історія України. Київ, Темпора, 2012. 542 с.
18. Історія України від найдавніших часів до сьогодення : зб. док. і матеріалів : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / видавництво Видавництво 21 (Чернівці); [упоряд. І. Б. Автушенко та ін. ; заг. ред.: А. П. Коцур, Н. В. Терес]. Київ; Чернівці: Книги-XXI, 2008. 1099 с.
19. Історія України. Новітня доба : навчальний посібник / В. М. Литвин, В. Ф. Колесник, А. Г. Слюсаренко [et al.]; за ред. В. М. Литвина. Київ : Академвидав, 2012. 480 с.
20. Історія України: Навчальний посібник / Під заг. ред. В.Смолія. Київ: Альтернативи, 1997.424 с.

21. Історія України: Хрестоматія / Упоряд. В. М. Литвин; Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2013. 1056 с.
22. Історія України: Хрестоматія: Навчальний посібник / Упор. В. І. Гусев, Ю. О. Калінцев, Г. І. Сургай. Київ, 2003. 248 с.
23. Історія української культури у 5-ти т. Т. 1. Історія культури давнього населення України / Ю. С. Асеев, В. Д. Баран, І. А. Баранов. Київ : Наукова думка, 2001. 1134 с.
24. Київська Русь: пам'ятки права (X–XIII): тексти, переклади, коментарі : навч. посіб. / уклад. Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв. Харків: Право, 2020. 224 с.
25. Магочій П.-Р. Україна: Історія її земель та народів / Авториз. пер. з англ. Е. Гийдель, С. Грачова, Н. Кушко, О. Сидорчук; наук. ред. С. Біленький; відп. ред. В. Падяк. Ужгород: Видво В.Падяка, 2012. 794 с.
26. Малеончук Г., Шваб А. Міжвоєнний Луцьк: суспільно-політичний, соціально-економічний, культурний розвиток (1919–1939). Луцьк : Терен, 2022. 216 с.
27. Північне Причорномор'я за античної доби (на пошану С. Д. Крижицького). Київ: Стародавній світ, 2017. 292 с.
28. Ранньомодерна Україна на перехресті цивілізацій, культур, держав та регіонів / Ред. кол.: В. Смолій (відп. ред.), Т. Чухліб (заст. відп. ред.), В. Кононенко, (відп. секр.), В. Горобець, О. Гуржій, В. Матях, П. Сас, В. Степанков, О. Струкевич. НАН України. Інститут історії України; Український національний комітет з вивчення країн Центральної та Південно-Східної Європи; Науково-дослідний інститут козацтва. Київ: Інститут історії України, 2014. 258 с.
29. Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921років / Гол. ред. Р. Стасюк. Київ: Вид-во «Арій», 2016. 280 с.
30. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь. Переклад з англійської: Антон Котенко, Олександр Надтока. Київ: Дух і літера, 2012. 464 с.
31. Снайдер Т. Українська історія, російська політика, європейське майбутнє. (пер. Олексій Панич, Роксоляна Свято) Київ: Дух і літера, 2014. 232 с.
32. Яковенко Н. М. Нарис історії України від найдавніших часів до кінця XVIII століття. Київ, 1997. 380 с.
33. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження історії уявлень та ідей в Україні XVI – XVII ст. Київ, 2002. 416 с.
34. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. Київ, 2008. 472 с.
35. Magocsi Paul R. A History of Ukraine: The Land and Its Peoples. University of Toronto Press; Second, Revised edition, 2012. 896 p.
36. Snyder T. Sketches from a Secret War: A Polish Artist's Mission to Liberate Soviet Ukraine. New Haven and London: Yale University Press, 2005. 324 p.

Інтернет ресурси:

1. Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua/>
2. Лікбез - Історичний фронт. URL: <https://likbez.org.ua/ua/>
3. Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/>
4. Ukrainer. URL: <https://ukrainer.net/>
5. Архів пам'яті українців. URL: <https://www.memory.org.ua/>
6. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/>
7. Національна історична бібліотека України. URL: <http://vuan.nibu.kyiv.ua/>

ІСТОРІЯ І ПРАКТИКА ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичні основи екскурсійної діяльності

Поняття «екскурсія», «екскурсовзнавство», «екскурсійна теорія», «екскурсійна методика», «екскурсійна практика», «екскурсійна діяльність», «екскурсійний продукт», «екскурсійна послуга». Ознаки екскурсії. Екскурсійний процес. Функції екскурсії:

пізнавальна, інформаційна, культурологічна, формування інтересів, наукової пропаганди, просвітницька, виховна, комунікативна, освітня. Принципи екскурсії.

Класифікація екскурсій: критерії, групи та їх зміст

Класифікація екскурсій за: змістом, місцем проведення, формою проведення, складом учасників, способом пересування, тривалістю.

Зародження екскурсійної справи на українських землях (друга половина XIX – початок XX ст.)

Еволюція екскурсійної галузі у контексті розвитку туризму. Прообраз туризму в мандрівках давнини. Писемні джерела про подорожі мандрівників українськими землями. Початок організованого туризму. Виникнення і розвиток освітянських екскурсій на українських землях у XIX ст. Екскурсійна діяльність наукових товариств у другій половині XIX – на початку XX ст. Перше бюро подорожей та екскурсій наприкінці XIX – на початку XX ст. Екскурсійна діяльність у період Української революції (1917–1920 рр.). Підготовка кадрів екскурсоводів у дорядянський період.

Екскурсійна діяльність в Україні у 1920–1940-х рр.

Створення централізованої системи управління туризмом. Створення та розвиток системи екскурсійних закладів в 1920–1940-х рр. Діяльність системи екскурсійних закладів. Екскурсійна діяльність навчальних закладів. Екскурсійна діяльність наукових установ.

Історія екскурсійної справи в Україні у радянський період

Відновлення і розвиток екскурсійної справи у повоєнній радянській Україні (1950–1980-ті рр.). Екскурсійна діяльність у світлі партійно-урядових рішень. Екскурсійна справа в діяльності профспілок. Виховання молоді засобами туризму та екскурсій. Діяльність Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Розвиток сфери екскурсійного обслуговування у незалежній Україні

Характеристика туристично-екскурсійного потенціалу України. Український ринок екскурсійних послуг. Сучасні тренди екскурсійної справи. Основні напрями туристично-екскурсійних маршрутів. Розвиток регіонального ринку екскурсійних послуг в Україні. Регіональний ринок екскурсійних послуг м. Луцька та Волинської області. Проблеми та перспективи розвитку екскурсійної справи в Україні.

Нормативно-правове регулювання екскурсійної діяльності в Україні

Організаційно-інституційні основи розвитку екскурсійної справи в Україні. Законодавче регулювання туристично-екскурсійної діяльності в Україні: аналіз нормативно-правових актів. Закон України «Про туризм». Правовий статус туриста і екскурсанта. Організаційно-правові основи діяльності туристичних і екскурсійних установ. Міжнародні правові акти з регулювання туристично-екскурсійної діяльності. Міжнародні стандарти туристсько-екскурсійних послуг та обслуговування.

Вплив пандемії COVID-19 на сферу екскурсійного та туристичного обслуговування

Вплив карантину на розвиток світового туризму та екскурсійну діяльність у 2020–2021 рр. Види зайнятості екскурсоводів та гідів у період карантину. Віртуальні екскурсії. Онлайн екскурсії. Українські екскурсоводи та онлайн-тури та екскурсії містами під час карантину. Дотримання карантинних вимог під час екскурсійного обслуговування. Підтримка туристичної галузі у період кризи, викликаної пандемією та карантинними обмеженнями.

Технологія підготовки і розробки нової екскурсії

Вимоги до організації процесу проектування екскурсійної послуги. Етапи створення нової екскурсії. Підготовчий (попередній) етап: накопичення матеріалу для створення екскурсії; визначення теми, мети та завдань екскурсії; формування назви екскурсії; підбір і вивчення літературних та інших джерел екскурсійного матеріалу; складання бібліографії; класифікація екскурсійних об'єктів, їх відбір і вивчення.

Другий етап (безпосередня розробка нової екскурсії): складання екскурсійного маршруту, його обхід (об'їзд); обробка фактичного екскурсійного матеріалу; робота над змістом екскурсії; складання контрольного тексту екскурсії та індивідуальних текстів екскурсоводів; відбір додаткового наочного матеріалу і комплектація «портфеля екскурсовода»; робота над методикою проведення екскурсії та визначення найбільш ефективних методичних прийомів показу і розповіді для проведення екскурсії; визначення техніки ведення екскурсії; складання технологічної карти; укладання методичної розробки нової екскурсії;

Завершальний етап проектування екскурсії: проведення пробної екскурсії (прийом-здача); затвердження екскурсії.

Основи екскурсійної методики. Методичні прийоми ведення екскурсій

Екскурсійний процес і екскурсійний метод. Сутність поняття «екскурсійна методика». Особливості екскурсійної методики. Екскурсійний метод пізнання. Способи вдосконалення екскурсійної методики.

Методичне забезпечення надання екскурсійних послуг. Класифікація методичних прийомів. Екскурсійний показ: завдання, вимоги та особливості. Прийоми показу: попереднього огляду, демонстрації, екскурсійного аналізу, локалізації подій, зорової реконструкції (відтворення), зорового монтажу, абстрагування, зорового порівняння, інтеграції, зорової аналогії або асоціації, панорамного показу, переключення уваги, показ меморіальної дошки. Методичний прийом руху як прийом показу. Рух: поблизу об'єкта, навколо об'єкта, до об'єкта. Показ під час автобусної екскурсії. Зразкова схема послідовності показу об'єкта.

Екскурсійна розповідь: завдання, вимоги. Методичні прийоми розповіді: екскурсійної довідки, опису, пояснення, характеристики, коментування (репортажу), цитування, питань-відповідей, завдань, посилення на очевидців, літературного монтажу, новизни матеріалу, співучасті, дискусійної ситуації, персоніфікації, проблемної ситуації, зштовхування суперечливих версій, відступу, індукції, дедукції, клімактеричний прийом, антиклімактеричний прийом.

Особливі методичні прийоми проведення екскурсій: ритуалу, дослідження, зустрічі з учасниками (очевидцями) подій, демонстрації наочних матеріалів включених у «портфель екскурсовода», використання технічних засобів.

Особливості розповіді в екскурсії

Роль та особливості розповіді в екскурсії. Системна взаємодія елементів та компонентів екскурсійного показу. Поєднання показу та розповіді в екскурсії. Методика запам'ятовування екскурсійних текстів. Трансформація розповіді у зорові образи. Криза уваги екскурсантів і шляхи її подолання.

Інновації та інтерактивні методики у проведенні екскурсій

Інновації в туристично-екскурсійній діяльності. Інновації у проведенні екскурсій з використанням нових форм і методів (проведення індивідуальних екскурсій, проведення інтерактивних, в т.ч. квест-екскурсій, костюмованих екскурсій, новітніх музейних екскурсій тощо). Інновації у проведенні екскурсій з використанням ІТ-технологій (мультимедійні технології, віртуальні екскурсії, в т.ч. 3-D екскурсії, використання роботів-екскурсоводів,

QR-кодів, GPSприймачів тощо). Інтерактивні методи навчання та їх застосування в екскурсійній діяльності.

Організаційно-технологічні вимоги щодо проведення екскурсій

Вимоги до техніки проведення екскурсій: перевірка екскурсоводом необхідної документації; знайомство з групою; розміщення групи біля об'єктів показу; вихід й повернення екскурсантів в автобус; пересування екскурсантів; місце екскурсовода; дотримання часу, відведеного на екскурсію в цілому й розкриття окремих підтем; техніка проведення розповіді під час руху автобуса; відповіді на запитання екскурсантів; паузи в екскурсії; техніка використання «портфеля екскурсовода»; дотримання елементів ритуалу. Організація та використання вільного часу екскурсантів. Техніка безпеки під час екскурсії.

Укладання і оформлення екскурсійної документації

Вимоги до оформлення методичної розробки екскурсії. Структура методичної розробки екскурсії. Екскурсійна документація. Змістове і технічне оформлення: схеми (карти) екскурсійного маршруту, технологічної карти екскурсії, карток (паспортів) екскурсійних об'єктів, індивідуальних текстів екскурсоводів, контрольного тексту екскурсії, «портфеля екскурсовода», списку екскурсоводів і установ, які розробили екскурсію і допущені до її проведення, списку літератури і джерел по темі екскурсії, документів з рецензування екскурсії.

Професійна майстерність екскурсовода

Професійна спеціалізація екскурсоводів. Особистість екскурсовода. Кваліфікаційні вимоги до професії екскурсовод. Права, обов'язки, навички, уміння, задатки і здібності екскурсовода. Складові професійної майстерності екскурсовода. Майстерність та спеціальні здібності екскурсовода. Комунікаційна майстерність і культура мови екскурсовода. Мовний етикет. Ораторське мистецтво як важлива складова успішного проведення екскурсій. Невербальні засоби мовлення екскурсовода. Жести у роботі екскурсовода: вказівний, об'ємний або ілюстративний, конструктивний, спонукальний, емоційний. Міміка та поза екскурсовода. Педагогічна майстерність екскурсовода. Імідж екскурсовода. Екскурсійний етикет. Етичний кодекс Європейських гідів. Хартія якості Федерації Європейських гідів. Шляхи підвищення професійної майстерності екскурсовода.

Використання елементів психології у екскурсійній діяльності

Екскурсія як психологічний процес. Складові розумової діяльності людини (сприйняття, відчуття, увага, пам'ять, уява, пізнання, емоції) та їх застосування в екскурсії. Контакт екскурсовода з групою. Пізнавальна активність під час екскурсії. Робота з пам'яттю екскурсантів. Екскурсія як процес пізнання. Відчуття, сприйняття і уявлення в екскурсії. Увага та емоції на екскурсії. Психологічний стан екскурсантів. Конфліктні ситуації на екскурсії та шляхи їх розв'язання.

Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування різних категорій екскурсантів

Формування різних груп екскурсантів. Особливості підготовки та проведення екскурсій для різних груп: місцевого населення, туристів, молоді, дорослих, осіб однієї професії, індивідуальні, групові тощо. Специфіка роботи екскурсовода з іноземними туристами.

Організація та проведення екскурсій для осіб із інвалідністю

Закордонний та вітчизняний досвід організації туристично-екскурсійного обслуговування осіб із інвалідністю. Особливості екскурсійного обслуговування незрячих та слабозорих людей. Специфіка екскурсійного обслуговування осіб із порушенням слуху та

мовлення. Екскурсійне обслуговування людей із порушенням опорно-рухового апарату. Особливості використання методичних прийомів при проведенні екскурсій для осіб із інвалідністю.

Підготовка і проведення оглядових і тематичних екскурсій

Структура і маршрут оглядової екскурсії. Методичні прийоми ведення оглядових екскурсій. Особливості проведення оглядових екскурсій по місту. Особливості проведення екскурсій на історичну тематику. Особливості проведення екскурсій на архітектурну тематику. Особливості проведення мистецтвознавчих екскурсій. Особливості підготовки і проведення літературних екскурсій. Специфіка підготовки і проведення виробничих екскурсій. Природознавчі екскурсії. Підготовка і проведення екскурсій на релігійну тематику.

Особливості проведення музейної екскурсії

Специфіка підготовки і проведення музейних екскурсій. Основні методичні прийоми проведення музейних екскурсій. Особливості проведення музейних тематичних екскурсій. Особливості проведення музейних оглядових екскурсій. Підготовка музейних екскурсій у музеях різного профілю.

Специфіка організації і проведення пішохідних і транспортних екскурсій

Особливості підготовки і проведення пішохідних екскурсій. Основні методичні прийоми проведення пішохідних екскурсій. Особливості проведення транспортних екскурсій. Організаційно-технологічні вимоги щодо проведення транспортних екскурсій. Екскурсійна методика у транспортних екскурсіях.

Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Бабарицька В. К. Екскурсознавство і музеєзнавство : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2007. 464 с.
2. Бекетова В. М., Капустіна Н. І., Чернов Є. А. Методика підготовки й проведення екскурсій : посібник. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2004. 16 с.
3. Галасюк С. С., Нездоймінов С. Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 248 с.
4. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції : монографія / за ред.: В. Г. Герасименко, О. Л. Михайлюк. Київ, 2019. 332 с.
5. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Чернівці : Зелена Буковина, 2003. 312 с.
6. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі : навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2016. 144 с.
7. Литовченко І. В. Організація туризму (Організація екскурсійної діяльності) : навчально-методичний посібник. Полтава : ПУЕТ, 2017. 48 с.
8. Любіцева О. О. Методика розробки турів: навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2008. 300 с.
9. Методичні рекомендації «Технологія розробки екскурсії». Харків, 2016. URL : http://www.omctur.kh.ua/sites/default/files/metodicheskie_rekomendacii_tehnologiya_razrabotki_ekskursii.pdf
10. Музей і відвідувач. Методичні розробки. Сценарії. Концепції. Дніпропетровськ, 2005. 148 с.
11. Нездоймінов С. Г. Організація екскурсійних послуг: навч.-метод. посібник. Одеса : Астропринт, 2011. 216 с.
12. Організація екскурсійної діяльності / Укладач О. О. Каролоп. Київ : Видавничий центр КНТЕУ, 2002. 45 с.

13. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 180 с.
14. Трофімук-Кирилова Т. М., Здрок Я. А. Організація туристично-екскурсійного обслуговування осіб із вадами зору. *Літопис Волині*. Всеукраїнський науковий часопис. 2017. Ч. 18. С. 61–69.
15. Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2002. 195 с.
16. Федорченко В. К., Костюкова О. М., Дьорова Т. А., Олексійко М. М. Історія екскурсійної діяльності в Україні : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2010. 164 с.
17. Філоненко І. М. Екскурсознавство і музеєзнавство. Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2010. 127 с.
18. Чагайда І. М., Грибакова С. В. Екскурсознавство : навчальний посібник. Київ : «Кондор», 2004. 204 с.

Інтернет-ресурси

1. Все про туризм – електронна бібліотека. URL : <http://tourlib.net/>.
2. Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ). URL : <https://www.tourism.gov.ua/about-dart>
3. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL : <https://mkip.gov.ua>
4. Музейний простір Волині. URL : <http://volyn-museum.com.ua/news/>
5. Україна в Інтернеті. URL : <http://ukraine-in.ua/ua/dostoprimechatelnosti-ukrainy/dostoprimechatelnosti-zhitomira>
6. Україна Інкогніта. URL: <http://ukrainaincognita.com/rozdily/pamyatky>

ОСНОВИ АТРИБУЦІЇ ТА ЕКСПЕРТИЗИ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Атрибуція як наукова галузь та комплекс досліджень

Основні етапи наукового опрацювання музейних предметів: атрибуція, класифікація, інтерпретація. Зміст поняття «атрибуція». Мета атрибуції. Неоднозначність розуміння атрибуційної роботи в українському музеєзнавстві. Науково-методичне забезпечення атрибутивних робіт. Сучасні дослідження з проблем атрибуції. Музейні видання в цій області. Методичні рекомендації різних музеїв по опису музейних предметів.

Формування знавецького методу в атрибуції

Знавецтво як основа атрибуції. Суть знавецтва та його мета. Знавецька експертиза як частина науково-дослідної роботи. Знавці. Класифікація знавців: «знавці-колекціонери», «знавці-музейники», «знавці-художники», «знавці-меценати». Основні етапи знавецтва. Початок колекціонування творів мистецтва і формування методу знавецтва. «Атрибуційні захоплення» Лоренцо Гіберті («Коментарі»), Джорджо Вазарі («Життєписи найславетніших живописців, скульпторів та архітекторів»), Карл ван Мандера («Життєписи художників») та ін.

Знавецький метод атрибуції кінця XIX–XX ст.

Початок становлення наукової атрибуції. Формування мистецтвознавця-професіонала. «Інтуїтивний метод». «Художньо-критичні праці з італійського живопису Дж. Мореллі. «Атрибуційний метод» Мореллі. «Грамматика художньої мови» Мореллі як основа атрибуційного методу. «Живописці італійського відродження» Б. Бернсона та його «метод художнього розпізнавання». Основні види джерел визначення художніх творів: документи, традиція, картина. Атрибуційний метод Макса Фрідлендера. Інші теоретики і практики атрибуційного методу вивчення мистецтва: К. Фолль, К. Гофстеде де Гроот, В. Боде та ін.

Нормативна база атрибуції культурних цінностей

Нормативно-правові акти, що регулюють проведення атрибуції культурних цінностей (музейних предметів, об'єктів культурної спадщини). Поняття: «наукова атрибуція», «первинна атрибуція», «розгорнута атрибуція», «особлива атрибуція», «музейна атрибуція».

Суть експертизи культурних цінностей

Суть поняття «експертиза». Значення експертної діяльності у сфері культурно-історичних цінностей. Мета проведення експертизи. Основні завдання наукової експертизи. Мистецтвознавча експертиза. Музейна експертиза. «Атрибуція» та «експертиза»: співвідношення понять.

Нормативно-правова база експертизи пам'яток

Закони України «Про наукову та науково-технічну експертизу», «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». Постанови «Про затвердження Порядку проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення», «Методика грошової оцінки пам'яток». Інструкції «Про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України», «Про порядок визначення оціночної та страхової вартості пам'яток Музейного фонду України». Наказ «Перелік державних установ, закладів культури, інших організацій, яким надається право проведення державної експертизи культурних цінностей» та ін.

Види експертизи культурних цінностей

Попередня, первинна, повторна, додаткова, контрольна наукова, науково-технічна, традиційна, комплексна наукова та ін. експертиза. Види експертизи за ступенем складності : проста і складна. Оціночна експертиза культурних цінностей. «Державна» та «митна» експертиза культурних цінностей».

Об'єкти і суб'єкти експертної діяльності

Експерти. Мистецтвознавці. Функції експертів. Перелік державних установ, що мають право на проведення експертизи різних груп культурних цінностей. Установи Волинської області, яким надане право проведення державної експертизи культурних цінностей. Експертна діяльність Волинського краєзнавчого музею. Об'єкти експертизи. Ідентифікація об'єкта експертизи.

Мистецтвознавчі методи експертизи культурних цінностей

Поняття і зміст комплексної експертизи культурних цінностей. Класифікація методів експертизи. Історико-мистецтвознавчий стилістичний аналіз. Іконографічний аналіз. Епіграфічний аналіз. Геральдичний аналіз. Архівно-документальна експертиза.

Технологічні методи експертизи культурних цінностей

Основні етапи формування технологічних досліджень культурних цінностей. Лабораторні техніко-технологічні дослідження матеріальної структури культурної цінності. Фізико-хімічні методи дослідження. Аналіз хімічного складу матеріалів. Сучасні неруйнівні методи дослідження культурних цінностей. Тестування ультрафіолетовим та інфрачервоним випромінюванням. Рентгенографічний аналіз культурних цінностей. Мікроскопічна експертиза. Оптико-фотографічні дослідження. Сучасне обладнання для експертних досліджень ювелірних виробів, документів, монет, бон, філателістичних матеріалів.

Культурні цінності в умовах антикварного ринку

Формування антикварного ринку в Україні. Музейні цінності. Уведення культурних цінностей до фінансово-економічного обігу. Музейні цінності і фінансово-економічний обіг.

Питання грошової оцінки музейних предметів. Музейні предмети як предмет застави. Оціночна та страхова вартість музейних предметів.

Ринок культурних цінностей. Структура ринків культурних цінностей: первісний ринок, вторинний ринок, міжнародний ринок. Аукціони культурних цінностей. Покупці культурних цінностей (збирачі, «спекулянти», колекціонери, музеї, дизайнери). Оцінка культурних цінностей. Нормативна база оцінки культурних цінностей. Оціночна діяльність. Оцінювачі. Категорії оцінювачів. Оціночна вартість. Аукційна ціна.

Сучасні методики експертизи / визначення оціночної вартості культурних цінностей

Формування антикварного ринку та розробка методик оцінки культурних цінностей. Методика Державного гемологічного центру України. «Загальна класифікація пам'яток за їх соціокультурною значимістю» як основа експертизи. Оцінка пам'яток різних типів і видів. Протоколи оцінки. Можливості самостійного застосування. Методика Б. Платонова для розрахунку фактичної вартості культурних цінностей. Витратний і порівняльний підходи до визначення вартості культурних цінностей: плюси і мінуси. Можливості самостійного застосування. Методика оцінки історико-культурних туристичних ресурсів (ІТРК).

Державна експертиза культурних цінностей

Місце атрибуції та експертизи в сучасній музейній роботі. Закон України «Про музеї та музейну справу» про страхування пам'яток музейного фонду, що тимчасово вивозяться для експонування на виставках або для реставрацію і підлягають обов'язковому страхуванню. Порядок встановлення оціночної та страхової вартості музейних предметів.

Методичні рекомендації з проведення державної експертизи культурних цінностей 2019 року. Рекомендований механізм проведення державної експертизи: 1) заявлених до вивезення (тимчасового вивезення) з території України; 2) вилучених органами доходів і зборів або правоохоронними органами; 3) конфіскованих за рішенням суду та обернених відповідно до закону в дохід держави; 4) об'єктів, що є музейними предметами Музейного фонду України. Експертний висновок та його основні компоненти.

Культурно-історичні цінності як об'єкти атрибуції та експертизи

Особливості атрибуції та експертизи тканин одягового та інтер'єрного призначення, кераміки, виробів з дерева, металу, шкіри, скла, каменю. Специфіка і методика атрибуції та експертизи культурних цінностей залежно від їх техніко-технологічних і стилістичних характеристик.

Особливості атрибуції та експертизи писемних джерел, предметів нумізматики, боністики, фалеристики, філателії, фотографії.

Атрибуція військових одностроїв, спорядження та боєприпасів.

Особливості атрибуції та експертизи рухомих і нерухомих археологічних об'єктів: знаряддя праці, зброя, домашнє начиння, одяг, прикраси, місця поселень (стоянки, городища, селища) і окремі житла; давні фортеці, земляні вали, рови та інші оборонні споруди; місця давніх поховань (могильники, кургани).

Особливості атрибуції та експертизи нерухомих об'єктів культурної спадщини

Атрибуція та експертиза об'єктів архітектури, монументальні, садово-паркового мистецтва. Заповнення паспортів на нерухомі об'єкти. Занесення нерухомих об'єктів культурної спадщини до місцевих і національних реєстрів. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України». Облікова документація. Облікова картка нерухомого об'єкта культурної спадщини та особливості її заповнення. Паспорт нерухомого об'єкта культурної спадщини, основні відомості, які вносяться до паспорту. Коротка історична довідка про нерухомий об'єкт культурної спадщини.

Рекомендована література та інтернет-ресурси

Закони

1. Про Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення: постанова Кабінету Міністрів (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 296 від 15.03.2006, № 1293 від 14.12.2011, № 949 від 17.10.2012, № 233 від 08.04.2013). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-%D0%BF>.

Основна література

1. Атрибуція кераміки: за фондами Музею етнографії Волині та Полісся при ВНУ імені Лесі Українки та Волинського краєзнавчого музею: навчально-методичний комплекс (Укладач А. Дмитренко). Луцьк: Терен, 2022. 100 с.

2. Атрибуція натільного одягу українців (за збірками Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ ім. Лесі Українки та Волинського краєзнавчого музею): Навчально-методичний комплекс для студентів історичного факультету, спеціальність 6.020103 «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури» та музейних працівників» / Укл. А. А. Дмитренко. Луцьк, 2017. 174 с.

3. Атрибуція як наукова галузь та комплекс досліджень. Методичні рекомендації до вивчення теми для студентів III курсу (Спеціальність 6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури») та VI курсу (спеціальність 027 Музеєзнавство, пам'ятокзнавство) факультету історії, політології та національної безпеки / Укладач Дмитренко А. А. Луцьк: Терен, 2018. 48 с.

4. Бітаєв В. А., Шульгіна В. Д., Шман С. Ю. Методичні засади експертного дослідження культурних цінностей: Навч.-метод. посібн. Київ: НАКККіМ, 2010. 128 с.

5. Дмитренко А. Атрибутивні ознаки ставних рибальських пристосувань Березнівщини (за експедиційними матеріалами). *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею*. Зб. Наук. пр. Вип. XIX: Матеріали історико-краєзнавчої конференції «Нова та новітня історія Волині». Рівне, 2021. С. 34–39.

6. Дмитренко А. Експертиза культурних цінностей у музейній справі та системі мистецького ринку. *Гуманітарний простір науки: досвід і перспективи*: Зб. наук. пр. № 34: Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 2022. С. 44–49.

7. Дмитренко А. Музеї: колекції, експозиції, атрибуція, музейники: збірник статей: Наук. вид. Луцьк: Терен, 2020. 348 с.: іл.

8. Експертиза культурних цінностей. Методичні рекомендації до вивчення теми для студентів III курсу (Спеціальність 6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури») та VI курсу (спеціальність 027 Музеєзнавство, пам'ятокзнавство) факультету історії, політології та національної безпеки / Укладач Дмитренко А. А. Луцьк : Терен, 2018. 82 с.

9. Індутний В. В. Оцінка пам'яток культури. Київ: СПД Моляр С. В., 2009. 537 с.

10. Калашникова О. Л. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей: Підручник. Київ: Знання, 2006. 479 с.

Інтернет-ресурси

1. Атрибуція культурних цінностей. URL: http://inconsulting.com.ua/uk/ekspertni_poslugi/antikvariat_ua/atribuciya_cenostey.html.

2. Атрибуція. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Атрибуція>.

3. Атрибуція. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=508439655849151&id=171278952898558.

4. Лабораторія ТОВ «Ін Консалтинг». URL: <https://inconsulting.com.ua/uk>

5. Методика вивчення музейних предметів. Чинники, що впливають на процес вивчення музейного предмету. URL: <http://bookster.com.ua/seminars/question/1342>

6. Attribution and appraisal of artworks, antiques, and collectibles. URL: https://globalartclassic.com/tasacion-arte-antiguedades_en.

7. Authentication and Attribution. URL: <https://artdiscovery.com/>.
8. What Every Art Collector Needs to Know About Provenance. URL: <https://www.artworkarchive.com/>.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Конкурсний бал вступника для здобуття ступеня магістра оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів. Вступні випробування відбуваються у формі тестів. Абітурієнт розв'язує 20 тестових завдань.

Результати виконання завдань дозволяють виявити рівень підготовки вступника: 1 рівень (високий): 200–180 балів; 2 рівень (середній): 179–160 балів; 3 рівень (достатній): 159–140 балів; 4 рівень (низький): 139–100 балів.

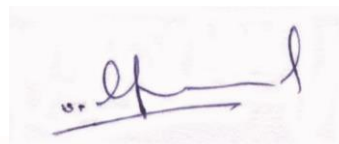
1 рівень (високий): 200 – 180 балів виставляється вступникам, які в повному обсязі виконали завдання (тестові завдання), продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; адекватно оперують ними при розв'язанні завдань; виявили творчу самостійність, здатність аналізувати факти, які стосуються наукових проблем. Усі завдання (тестові завдання) розв'язані (виконані) правильно, без помилок.

2 рівень (середній): 179 – 160 балів виставляється за умови достатньо повного виконання завдань (тестових завдань). Розв'язання завдань має бути правильним, логічно обґрунтованим, демонструвати творчо-пізнавальні уміння та знання теоретичного матеріалу. Разом з тим, у роботі може бути допущено декілька несуттєвих помилок.

3 рівень (достатній): 159 – 140 балів виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

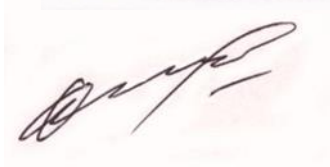
4 рівень (низький): 139 – 100 балів виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Голова фахової атестаційної комісії

Ярослав ЯРОШ

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Олег ДИКИЙ